



GEVELANKERS

Muurankers of gevelankers verschijnen massaal einde 17de eeuw in stenen muren. Voor die tijd bestond meer dan de helft van de bestaande bebouwing uit huizen met lemen binnen- en buitenmuren. Het zijn kleine, kunstige monumentjes, ontworpen en meestal gesigeneerd door de vroegere smid.

INHOUD

- 1 Woord vooraf (Herman Hendrix).
- 2 Maaseiker spreuken, zegswijzen en uitdrukkingen (Tony Van Wijck).
- 4 Oude kranten (Tony Van Wijck).
- 6 Wist ge dat Pascal Peters...?
- 7 Zeventig jaar geleden. De bevrijding van Maaseik en omstreken (Jaak Hoedemakers).
- 15 Lezers schreven ons... (de redactie).
- 15 Wist ge dat... abonnement 2015?
- 16 Maaseiker Woordenboek in Wording (Theo Kees).
- 20 Muurankers (Tony Van Wijck).
- 24 Internationale benoeming voor Maaseikenaar Marlies Hoedemakers (Wim Corstjens).
- 26 De watermolen van Heppeneert (Thieu Wieërs).
- 28 Handschoenen als geschenk voor de personaliteiten: een vreemde gewoonte tijdens de Kermisprocessie (Martin Boonen).
- 30 Abonnees en donateurs (Luc Bleukx).
- 32 Een 100 jaar oude postkaart (John Golsteyn).
- 34 De Sionstraat en het Sionklooster (Martin Boonen).
- 41 Oud-Maaseikenaar onderscheiden (Tony Van Wijck).
- 42 Ook Maaseik figureerde ooit op oud Belgisch papiergeld (Koen Smits).
- 45 Het Van Eyckjaar 2014 inspireert (Wim Corstjens).
- 47 BESTIEËKE, Maaseiker taal(vaardigheid) (Martin Boonen).
- 48 Wist ge dat E.H. Jan Lavigne...?
- 49 Waar hoeden zijn, betalen geen mutsen (Marcel Leduc).
- 53 Maaseikenaren publiceren... "ZIEKTEN EN GENEZERS" (Jaak Bergers).
- 54 Maaseikenaren publiceren... "Mezeiker Sprieëkwoeërdeboek, bäörentig vol taalzewieëlkes" (Jaak Bergers).
- 55 Louis Brans en zijn nostalgische band met Maaseik (Jan Gerits).
- 57 70-jarigen feesten (De redactie).
- 59 In memoriam Piet Van Venckenray (Jaak Bergers).
- 60 Oud-Maaseikenaar Theo Peustjens beklimt de Himalaya (Wim Corstjens).
- 61 In memoriam Isabelle "Mouche" Kraewinkels (Johnny Coolen).
- 63 Wist ge dat Jaak Hoedemakers...?
- 65 Wij trekken de deur van 2014 dicht.

Abonnementen verkrijgbaar door storting op nr. 001-0678921-94 t.n.v. De Maaseikenaar, Maaseik, met vermelding: abonnement 2015 (of: geschenkabonnement 2015 voor ... naam + adres).
Abonnementprijs voor het ganse jaar: België, € 12, overige landen € 16 en € 20 rest van de wereld.
Een steunabonnement kan vanaf € 25.

Fortis: 001-0678921-94
IBAN: BE87 0010 6789 2194
BIC: GEBABEBB

Argenta: 979-5791810-42
IBAN: BE77 9795 7918 1042
BIC: ARSPBE22

Abonnees worden verzocht hun eventuele adreswijziging mee te delen aan ons redactielid Tony Van Wijck, Maastrichtersteenweg 11, B-3680 Maaseik, of email: redactie@demaaseikenaar.be

Iedere auteur blijft verantwoordelijk voor het door hem ingestuurde artikel. Geen uittreksel, afdruk of overname uit "De Maaseikenaar" mag geschieden zonder bronvermelding.

Teksten voor volgende editie **vóór 11 februari** 2015 aan Tony Van Wijck, Maastrichtersteenweg 11, 3680 Maaseik (tony.vanwijck@skynet.be).

Redactie

Harry Beenders
Jaak Bergers
Luc Bleukx
Martin Boonen
Wim Corstjens
Marcel Cuyx
Thérèse Hendrickx-Godelaine
Herman Hendrix
Rik Nulens
Koen Smits
Tony Van Wijck

Medewerkers

Johnny Coolen
Jan Gerits
John Golsteyn
Jaak Hoedemakers
Theo Kees
Marcel Leduc
Gerard Segers
Thieu Wieërs

Met de medewerking van: het Documentatiecentrum van Maaseik

Verantwoordelijke uitgever

Tony Van Wijck, Maastrichtersteenweg 11, B-3680 MAASEIK

Bezoek onze vernieuwde website www.demaaseikenaar.be en blijf op de hoogte van de laatste aanpassingen en aanvullingen.

A large, rusted metal letter 'A' is mounted on a stone wall. The letter is made of dark, weathered metal with significant rust and peeling paint. It has a decorative, slightly curved top bar and a circular ring at the top right. The stone wall is composed of large, rectangular blocks with visible mortar lines. The lighting is bright, casting shadows on the wall.

DE MA SEIKENAAR

DRIEMAANDELIJKS CONTACTBLAD JAARGANG XLVI, UITGAVE 2015

I

Woord vooraf

Herman Hendrix

Indien u, beste lezer, door de drukte van de eindejaarsfeesten zou vergeten zijn uw abonnement op “De Maaseikenaar” te vernieuwen, dan wil de redactie u er bij deze nog even aan herinneren.

En terwijl het Cultureel Platform het “Van Eyckjaar” ook in 2015 blijft kleuren met allerhande festiviteiten...

En terwijl de carnavalsvereniging “Het Heilig Wammes” 6 x 11 jaar bestaat en daar uiteraard een heel jaar voor uit komt...

hoor ik de beiaard weer spelen in het torentje, boven op het Stadhuis.

Een kort gedichtje als eerbetoon aan die beiaard moet kunnen.

Zie het maar als een kleine illustratie bij het artikel van Martin Boonen “De beiaard speelt zo mooi hij kan”, dat verscheen in het laatste nummer van 2014.

De beiaard weet jaren
op 't marktplein alhier
aan alles een klankkleur te geven;
en brengt met zijn
nieuw elektronisch klavier
een dromende stad weer tot leven.

De Maaslandse geveltjes,
badend in 't licht,
staan zich op de voorgrond te dringen;
en ieder terras lijkt zowaar een gedicht
ter ere van Bacchus te zingen.

De sajelaer kent als een gastvrije trein
d' idyllische plekjes van buiten;
en aan de Bospoort staat
zowaar een fontein
of dertig met water te spuiten.
Het duo Van Eyck, met penseel en palet,
weet zich geen moment te vervelen;
...en waar men het standbeeld
van Helleputte zet,
kan hun heus geen sikkepit schelen.

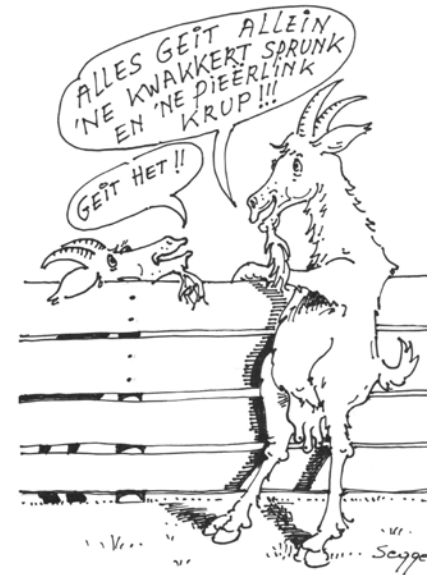
De bokkerijder ginds
aan de stadsbibliotheek
wist men ook in eer te herstellen;
't zijn leugens wat men
over hen in de streek
al jarenlang stond te vertellen.
De pompjes op 't plein
zingen mee in de maat;
ze kennen de wijsjes van buiten.
En kijk, als een echte Maaseikenaar staat
men straks ieder lied mee te fluiten.

Maaseiker spreuken, zegswijzen en uitdrukkingen

2 Tony Van Wijck

1. Bèd en beech brunk nemes aan het leech. (= Over iemands privéleven wordt niet gesproken.)

2. Mèt meine besjieët zich ins eine. (= Je moet zeker zijn van wat je zegt.)
3. Drènk noeëts water, dao rosse di-jn derm van. (= raad van een verstokte bierdrinker)
4. Iech bèn rónnd gewaes. (= Ik heb iedereen bezocht.)
5. Wirke tot de sjöp roeëd stuit. (= zeer hard werken)
6. Det oos kènjer ri-jke awwers mogen hóbbe. (= vrome wens)
7. De grónd puuëne. (= op zijn gezicht vallen)
8. Van boeëve prónt, van ónger strónt. (= Schijn bedriegt.)
9. Bi-j eemes de duuër platloupe. (= bij iemand veel op bezoek gaan)



10. Hae kan nog neet pisse zónger te struije. (= Hij is nog te jong.)
11. Pin hawwe! (= Volhouden!)
12. Iech pak neet op pepeer. (= Ik ben niet fotogeniek.)
13. Dao hóbste geine pak aan. (= Je hebt er geen houvast aan (wordt gezegd van een magere vrouw).)
14. De kóns ze mer gehad hóbbe, zag den os. (= zeispreuk)
15. Es di-jne kop op e vérke stóng, aat iech gei spek mieër. (= Ik mag je niet.)
15. Hae kump mèt lang bein aaf. (= Hij komt met tegenzin.)
16. Waem de klieëpel wèt hange hunk det neet aan de klok. (= Wie het weet, zwijgt erover.)
17. Iech hób waal beeld mer geine klank. (= Mijn vrouw is zeer slecht gezind.)

18. Es n'n aap in 'ne boom krup zujste ze gaat. (= Wie zich slimmer wil voordoen dan hij is, maakt zich belachelijk.)
19. Wi-j kleiner de bóks, wi-j groeëter de baas. (= De vrouw is de baas.)
20. En dao mót de sjouw van bli-jve rouke! (= klacht van iemand met een klein inkomen)
21. De mós de póws laote sloope es de maon achter de kirk stuit. (= Bij menstruatie moet je geen seks hebben.)
22. Det is 'n plaoster op ein houtere bein. (= Dat heeft geen nut.)
23. Bi-j Mèri-j is get op kóms. (= Marie verwacht een kind.)
24. Boeëter op de kónt smieëren en druueg broeëd ieëte. (= Dat is vergeefse moeite.)
25. Mót iech tiech d'n kónt ins werm make! (= Moet ik je een rammeling geven!)
26. Mi-jn kónt is al veerkentig van 't zitte. (= Ik zit hier al lang.)
27. Ne kop hóbben of wenste de hël hóbbs gebloeëze. (= een vuurrood hoofd hebben)
28. Oze Lëwi-j haef al twieë snoeëterbelle op z' ne mouw. (= Lowie is al korporaal.)
29. Oze Leevenhieër haef raar kosgengers. (= Er lopen hier eigenaardige mensen rond.)
30. Seffes sji-jte de mósse nog mieë es 'n ków! (= Je moet niet overdrijven.)
31. Lache wi-j 'ne kèrmishónd. (= heel hartelijk lachen)

Maaseik in oude kranten

4 Tony Van Wijck

Onze oud-bibliothecaris Mathieu Daemen excerpeerde voor ons Maaseiker artikels uit "DE ONAFHANKELIJKE DER PROVINCIE LIMBURG. NIEUWS- EN AANKONDIGINGSBLAD. 1850-1914. Uitg. M. CEYSENS, Demerstraat Hasselt". We gebruikten de taal en spelling zoals weergegeven in voornoemde kranten.

ALLERLEI

Men verhaelt ons, dat er deze week eene vrouw te Maeseck, van een arm huisgezin, bevallen is van 4 kinderen, te weten 2 jongens en 2 meisjes. Toen men dezelve ten doop droeg, waren zij allen nog wel te pas. Geheel de gemeente was bij deze plegtigheid te been. Eene juffrouw heeft alsdan seffens een schoon lijnwaed aen dat huisgezin ten geschenke gegeven.

(donderdag 27 februari 1851, nr. 17, jaar 2)

Maeseck

Deze morgen, volgens een jaarlijks gebruik, zag men de processie met het Allerheiligste Sakrament de geheele stad doorgaan, tot doel, om bevrijd te mogen blijven van alle rampen die door den brand kunnen ontstaan en waardoor de

inwooners alhier zoo veel hebben te lijden gehad. Niettegenstaende het ongunstig weder nam eene menigte volk deel aen deze plegtigheden. Zie hier den oorspronk. Den mei 1683, heeft binnen de stad Maeseck eenen schrikkelijken brand ontstaan, die begonnen is in het huis van eenen smid aen de Hepperpoort, die eenen ouden loop van een geweer in het vuur had gestoken, zonder te weten dat deze nog geladen was; hij sprong dadelijk in stukken, veroorzaekte dan brand in het huis die door den sterken wind werd voortgezet, zoodanig dat bijna een vierde deel der huizen dezer stad zijn afgebrand. De brand eindigde aen het huis genaemd de Eykel in de Capucienstraat.

(donderdag 8 mei 1851, nr. 35, jaar 2)

Al wie ooit eenen voet in Maeseck gezet heeft, kent den ouden en respectabelen eikenboom die, als zinnebeeld der vrijheid, in het midden der markt pronkte. Onze vrijheidsboom, het palladium van Maeseck, na den grond dien hij bekleed aen de gebroeders Van Eyck bestreden te hebben, heeft eindelijk moeten wijken. Hij is veroordeeld door een ministerieel besluit en hij is gevallen onder het bijl van eenen boomkapper. Arm eikebeimke! Wat heeft het u gebaet van in 1797 door de patriotten als symbool der vrijheid in het midden van onzen markt gepland te worden? Gedurende drie kwart eeuw hebt gij op het politiek toneel geblonken, en daer ligt gij nu ontzield, en de zaeg van den timmerman is reeds geslepen om u onder hare tanden te ontvangen. Sic transit gloria mundi! Waert gij gelijk zoo menige van uwe broeders in het diepste van een bosch opgegroeid, dan zeker spandet gij nog uw gebladerden parasol open, dan nestelden de vogels nog in uwe takken, dan misschien werd gij begroet als den koning van het woud. Maer gij hebt willen pronken op het toneel der wereld, gij hebt op de markt van Maeseck de eere plaets willen

bekleeden die aen Van Eyck toekomt, gij wordt van uwen praeltroon afgeworpen
Zeg, is 't geen schijn
Hier groot te zijn.

Weent toch niet te zeer, Maeseckenaers; Het eikebeimke wel is waer is verdwenen, maer op de plaets waer gij hetzelfde zoo lang gezien hebt zal zich weldra een ander monument verheffen. Jan en Hubert Van Eyck zijn twee Maeseckenaers die het geheele land tot eere strekken. De standbeelden dezer groote schilders zullen weldra de plaets van den ouden boom bekleeden, en in plaets van eenen eik zult gij twee Van Eycken hebben. Vivat de eik, vivat Van Eyck en vivat Maeseck.

(woensdag 6 mei 1863, nr. 36, jaar 14)

Verleden week hebben de arbeiders van den heer L. Joosten, hotelhouder alhier bij het omgraven van een perceel grond genaemd Siemkensheuvel nabij Wurfeld, ter plaatse alwaar voorheen, ten tijde der vermaarde bokkenrijders, de misdadigers van allen aard door den Drossaert Clercx tot de galg verwezen werden, twee menselijke geraamten gevonden, gansch in hun geheel, met de ijzeren ketens welke zij nog om den hals hadden. De hoofden dezer geraamten zijn gedeeltelijk versteend. Vrijdag zijn door de gemelde werklieden op dezelfde plaats nog vijf geraamten, ook allen met zware stropketens om den hals, gevonden geworden, zodat het totaal tot zeven klimt. Men heeft tevens verscheidene oude potten ontgraven welke met beenderen gevuld waren.

(woensdag 14 februari 1883, nr. 13, jaar 34)

Onverwacht bezoek

Maandag II. kwam onverhoeds eene zuster bij haren broeder aanbellen op de Boschstraat en werd in den beginne niet herkend. Dit was geenszins te verwonderen: De vrouw had over 26 jaar hare geboortestad verlaten en was naar Amerika overgescheept, van waar zij nu een bezoek bracht bij hare

naastbestaanden, welke zij hiervan niet verwittigd had. Gezegde vrouw, Meeckels genaemd, is in Amerika getrouwd, heeft vier grote kinderen en stelt het daar wel. Zij zal binnen eenige tijd weer naar haar nieuw vaderland terugkeren.

(zondag 21 september 1890, nr. 76, jaar 41)

Maeseck telt een stadsbeambte, die gedurende meer dan 70 jaren dienst doet: wij bedoelen den ombeller Aerts, die toen hij nog ter school gong en pas den ouderdom van 10 jaren had bereikt, somwijlen zijn vader als ombeller moest vervangen. Bij het afsterven van zijn vader, werd hij definitief, als dusdanig aangesteld en is in het jaar 1843 ook als nachtwaker aangesteld. Aerts telt thans 83 jaren en oefent nog altoos beide ambten gewetensvol uit.

(zondag 27 september 1896, nr. 78, jaar 47)

Eene uitvinding die ongetwijfeld met veel genoegen door alle brouwers zal vernomen worden, komt door een onzer stadsgeenooten, M. Krämer, fabrikant van tonnen vaten, thans te Brussel gedaan geworden. Voorheen, als men bedorven of vermufte tonnen had, was er geen ander middel dan ze te vernissen of met pek te bestrijken; doch vernis moet dikwijls vernieuwd worden, het valt spoedig af. Het vraagstuk was dus een voortbrengsel vinden, uiterst glad, weerstand biedend en geen smaak aan het bier gevend. Dat is hetgeen M. Krämer gevonden heeft. Hij bedekt de binnenwanden met eene soort van lak, die niet barst en oneindig lang weerstaat. Eene eenvoudige uitspoeling met koud water is voldoende, om de vaten te zuiveren.

(zondag 4 oktober 1900, nr. 79, jaar 51)

Maandag heeft het Hof van Assisen van Limburg zich bezig gehouden met de zaak ten laste van den genaamden Jacobus Cuypers, bijgenaamd "den Wolkonijn". Hij werd beticht den 20e november

5

1901 te Gruitrode een misdaad van verkrachting met geweld en bedreiging te hebben gepleegd op den persoon van Maria Helena de Koning, alsdan meer dan 14 jaren oud. Hij zou ook de rijkswacht aangevallen hebben. Betichte werd tot de maximum straf verwezen, zijnde tien jaren opsluiting.

(zondag 9 maart 1902, nr. 20, jaar 53)

Verleden dinsdag heeft er hier in Aldeneyck ter gelegenheid der kermis, eene vechtpartij plaats gehad in regel tusschen eigenaars en dienstboden van twee danstenten, welke hier hunne matten hadden opgeslagen. De oorzaak was lang onderdrukte jaloerschheid en broodnijd. Er werd gekerfd en gestoken dat het bloed over de straat liep. Velen onder hen hebben ernstige verwondingen opgelopen en een tent is bijna geheel afgebroken.

6

Gansch de brigade gendarmen en geheel het korps van de politie was tegenwoordig. Zij hadden de grootste moeite om de wilde mannen te scheiden.

(donderdag 26 en zondag 29 september 1901, nr. 77 en 78, jaar 52)

M. Jos Gielen, stadsarchivist heeft zijne beroemde verzameling handschriften en miniaturen aan de koninklijke bibliotheek van België ten geschenke gegeven.

(donderdag 27 en zondag 30 september 1906, nr. 77 en 78, jaar 57)

Een duur haasje

Over eenige dagen schoot de jager René Severijns nabij het kerkhof, eenen haas de twee achterpooten over: het arm dier trachtte nog te ontkomen en sukkelde nog eenige schreden voort tot op een stukje land waar de echtgenoot C.A. aardappelen uitdeed. Met eene slag van haren riek maakte zij de haas af en wilde hem in een zak wegstoppen, doch dit maakte de rekening niet van de jager die zijn buit opeischte. Daar de vrouw weigerde hem af te geven, ofschoon

haar nog twee franks werden aangeboden, heeft M. Severijns het feit bij de gendarmen aangegeven. Aangezien niemand het recht heeft een haas te dooden tenzij hij een jachtvergunning heeft en ieder jachtmisdrijf met eene boete van minstens 100 frank gestraft wordt, zoo is 't te vrezen dat dit een duur haasje zal worden.

(zondag 15 september 1907, nr. 74, jaar 58)

Wist ge?

Dat de heer Pascal Peters uit Maaseik, sous-chef van sterrenrestaurant Vivendum in Dilsen-Stokkem, de finale heeft gewonnen van de prestigieuze wedstrijd 'Eerste Kok van België 2015'. Van harte gefeliciteerd!

Zeventig jaar geleden

De bevrijding van Maaseik en omstreken

Notities en commentaar uit mijn "Oorlogsdagboek van een student"

Jaak Hoedemakers

Stilaan zijn wij, de tachtigplussers, de laatste getuigen die het hebben meegemaakt.

Van 1939 tot 1945 was ik student op de wetenschappelijke afdeling aan het Koninklijk Atheneum van Maaseik. Ik volgde er de lessen tijdens de volledige oorlogsjaren en kwam er iedere dag vanuit Ophoven te voet naartoe.

Tijdens het voorlaatste jaar, in 1944, één van de meest bewogen jaren van de vorige eeuw, hield ik een dagboek bij vanaf 1 januari. De notities betreffen zowel het schoolleven als de oorlogsgebeurtenissen, het familieleven en het sociale leven.

Het werd ruim vijftien jaar geleden in acht afleveringen gepubliceerd in het heemkundig tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring van Kinrooi. Hieronder volgen de uittreksels uit de bevrijdingsmaand september. Ongetwijfeld zullen deze hieronder gemaakte aantekeningen bij degenen die het al of niet meemaakten, de woelige sfeer oproepen van de dagen, respectievelijk voor en na de bevrijding van onze regio.

Van half juli tot begin september 1944 was ik tewerkgesteld als vakantiehulp aan de gemeente Ophoven-Geistingen. Buiten beperkte administratieve bezigheden bestond mijn hoofdtaak uit het rondgaan met leveringsbevelen voor graan bij de landbouwers, ten behoeve van de toen geldende rantsoenering van levensmiddelen. Die taak was eigenlijk toegewezen aan de veldwachter. De toenmalige veldwachter Willem Koolen, die nauw betrokken was bij de hulp aan geallieerde piloten, was sinds half juli ondergedoken in het verzet en ik moest hem vervangen.

De dagboeknotities staan afgedrukt in cursieve letter, waardoor ze beter uitkomen tegenover de bijgevoegde commentaar.

7

Vrijdag 1 september 1944

We vernemen dat geallieerde jachtbommenwerpers het grote rangeerstation van de Nederlandse Spoorwegen in Susteren hebben vernield.

Zaterdag 2 september

Na mijn taak op het gemeentehuis ga ik naar Maaseik om er een krant te kopen. De stad is vol vluchtelingen waarvan er velen een Antwerps accent praten. Het zijn collaborateurs die hun heil zoeken in de vlucht naar Duitsland.

Bij die vluchtelingen bevond zich ook een groot aantal Waalse rexisten. Omdat er onvoldoende vervoer beschikbaar was, eisten ze een onderkomen voor de nacht in cafés en hotels en bezorgden aldus de eigenaars heel wat overlast.

's Anderendaags vertrokken zij met vrachtwagens en gammele autobussen over de Maasbrug in de richting van Susteren. Daar was echter de grensovergang met Duitsland door de SS afgesloten.

In Susteren teruggekeerd, begonnen zij gewapenderhand een ware strooptocht op zoek naar levensmiddelen. Het

duurde tot 's anderendaags voor deze ongewenste gasten met de hulp van de Wehrmacht naar Duitsland konden vluchten.

Bij de vluchtelingen die tijdens die bewuste nacht in Maaseik logeerden, behoorde eveneens Hendrik Elias. Hij werd tijdens de oorlog tot burgemeester van Gent aangesteld, steunde de collaboratie en volgde in 1942 de overleden leider van het VNV, Staf de Clercq, op. Hij werd na de bevrijding ter dood veroordeeld, maar het vonnis werd niet uitgevoerd en in 1962 werd hij in vrijheid gesteld.

Zondag 3 september

We vernemen dat de geallieerden in de buurt van Doornik België zijn binnengekomen.

Vreugde vervult onze harten en onze vaderlandsliefde laait hoog op.

Op de Kinrooiersteenweg aan de Drietak wordt een colonne Duitse legervoertuigen door geallieerde vliegtuigen in brand geschoten.

Mijn toekomstig schoonbroer Jules Craemers (uit Maaseik) die in het verzet staat blijft uit voorzorg ondergedoken en in afwachting van bevelen van zijn overheid thuis overnachten.

Maandag 4 september

Brussel is bevrijd. Ik ben bij onze overbuur tante Liza (Wed. Hamaekers) als wij opnieuw na zoveel jaren de jubelende klanken van de Brabançonne over de radio horen weerklinken. Heerlijk lacht de toekomst. Wij leven op hoop.

's Avonds staan de bevrijders reeds vijftien km voor Antwerpen.

In Maaseik trekken de Duitsers in dichte colonnes met vrachtwagens en rupsvoertuigen over de Maasbrug.

Mijn neef Henri Hoedemakers moet tijdens zijn rit door het dorp zijn fiets afgeven aan een gehaaste Duitse militair.

Te Maaseik werden in de omgeving van zaal Van Eyck, Henri Goedermans, geb. 29.05.1911 en Charles Gielen, geb. 15.02.1920, door terugtrekkende Duitsers doodgeschoten.

De fiets die Henri Hoedemakers kwijtspeelde, was toen zijn enige vervoermiddel. Hij zou later de stichter worden van het bloeiende aannemersbedrijf in Hasselt. Voor zijn vertrek uit Ophoven was hij gedurende tien jaar gemeenteraadslid en tevens voorzitter van de Koninklijke Fanfare De Ophoverzonen.

Henri was een levenslustig man met veel zin voor humor. Het was een familietrek die hij deelde met zijn neef pastoor Doorke Hoedemakers.

Henri moest na de bevrijding zeven maanden brommen. Hij kwam vrij zonder ooit voor een onderzoeksrechter te verschijnen. Doorke zou hem later al lachend gezegd hebben dat "het leveren van een voertuig" aan een vluchtende Duitser de reden was geweest van zijn hechtenis. Want Doorke had ook iets met "voertuigen".

Bij de aanvang van zijn ambtsperiode als pastoor van Opitter hield hij gedurende ettelijke zondagen een collecte vanaf de kansel ten gunste van de "heilige Sarolea". Sarolea was destijds de merknaam van een bekend Belgisch motorrijwiel. Doorke had inderdaad een bromfiets nodig om zijn parochianen beter te kunnen gerieven en die gaven dan ook gul gevolg aan zijn oproep. De fratsen van pastoor Hoedemakers waren zelfs doorgedrongen tot op het bisdom Luik, waaronder de Limburgse parochies toen behoorden.

Tijdens een receptie in de basiliek van Luik, op een Witte Donderdag in de jaren 1960, werd ik als lid van de kerkfabriek van Maaseik voorgesteld aan de toenmalige bisschop, mgr. van Zuylen. Toen hij mijn naam vernam, vroeg hij of ik familie was van "de pastoor" en of ik ook zo'n grappenmaker was.



Dinsdag 5 september

De hele nacht horen we het rumoer en geraas van Duitse colonnes die over de Venlosesteenweg trekken in de richting van de Nederlandse grens.

Ontroerend afscheid van Jules (Craemers), verloofde van mijn zus Liza, die vandaag met zijn gezellen onderduikt in de bossen in de richting van het oprukkende bevrijdingsleger.

Bij Jaak Henckens, oorlogsburgemeester in Geistingen, werd vannacht ingebroken en werden tal van zaken ontvreemd.

Die bewuste 5 september werden alle strijders van het Geheim Leger (Witte Brigade) door sectoroverste Gustaaf Beazar opgeroepen om het schuiloord in de bossen van Rotem te verwoeden. Het algemeen bevel kwam uit van Tony Lambrechts, bevelhebber van het Geheim Leger in Limburg. Doordat de door de geallieerden beloofde dropping van wapens achterwege bleef, werd het, ondanks hardnekkige weerstand, een ongelijke strijd tegen een overmacht van goedbepalende Duitsers met het

gekende gevolg waarop we later terugkomen.

Woensdag 6 september

Met vader naar het veld voor de lupinenoogst. Ik ervaar een gevoel van vreugde, evenwel gemengd met een zekere angst en twijfel omtrent de afloop van de nakende gebeurtenissen.

's Namiddags met vrienden Jan Gorissen, Lucien Boonen en +Hubert Vanimissen naar de Maas waar onze studentenbond een Mariabeeldje heeft geplaatst in een knotwilg in de buurt van 't Tegelhuisje. Bij onze terugkeer ontmoeten we in de buurt van de kerk een groepje fietsende Duitse kindsoldaten. Een van die kereltjes die geen fiets heeft en achterop zit eigent zich de fiets toe van onze verbouwereerde vriend Leon Koolen.

De hele dag horen we daverend geschut hetgeen wijst op het naderen van de bevrijders.

leper vandaag door Polen bevrijd.

Donderdag 7 september

De hele dag is er een hevige wind die fel te keer gaat in onze hoogstamboomgaard. Ik heb vier manden peren en vier manden appels geraapt.



Vannacht hebben de Duitsers de Maasbrug van Maaseik opgeblazen.

Vrijdag 8 september

Ik ga 's morgens met vader mee om te hooien op de Raam.

Na de middag bij het buitenkomen uit de bibliotheek op de Maasstraat (waar ik tijdens de oorlog vrijwillig bibliothecaris was) zie ik er een lange rij Duitse legervrachtwagens geparkeerd.

Een vriendelijk ogende Duitse militair (uit Neurenberg) betoont interesse in de boeken die ik heb meegebracht. Hij vertaalt zonder veel moeite de eerste zinnen uit "Het Loterijbriefje" van Jules Verne. Hij is in gezelschap van enkele Oekraïners, ingelijfd bij het Duitse leger. 's Avonds maak ik bij vriend Thieu Van Engeland kennis met Mon De Landsheere.

10

Mon de Landsheere uit Oostende, die Germaanse talen studeerde in Gent, bracht de vakantiemaanden voor de bevrijding door bij zijn studiegenoot Thieu Van Engeland, ten huize van diens oom Thieu Segers. Daar was het voor ons studenten steeds de zoete inval. Met hem kwam ik goed overeen. We hadden beiden een voorliefde voor Engelse literatuur. Hij was tevens een fervent liefhebber van klassieke muziek. Hij kon urenlang genieten van zulke radio-uitzendingen. Die voorkeur heeft hij mij toen ook bijgebracht. Zo hebben wij samen op een avond ten huize van Thieu Van Engeland de Jupitersymfonie van Mozart beluisterd. Mon werd na de oorlog leraar Germaanse talen aan het atheneum van Knokke.

Thieu Van Engeland was tot aan de onafhankelijkheid werkzaam als gewestbeambte in Belgisch-Congo. Inmiddels was hij getrouwd met Jeanne Verdonck uit Aldeneik. Tot 1983 was hij rondreizend secretaris bij de Nat. Conf. v/h Bouwbedrijf en daarna directeur van de Syndicale Kamer. Gedurende al die tijd kwam hij vooral op tegen echt of vermeend onrecht van de kleine man. Hij was voorzitter en medestichter van

de letterkundige kring van Schoten. Als gewaardeerd heimat-schrijver publiceerde hij verschillende boeken, waaronder 'Toen zijn dorp de wereld was', in 1988. Eén maand na de voorstelling van zijn laatste boek 'Mijn inspiratie achterna', in 2003, overleed deze minzame idealist in Merksem.

Zaterdag 9 september

's Morgens om zes uur opgestaan door het gedreun van overtrekkende bombardementsvliegtuigen.

Weer hooien op de Raam. Het aldaar aanwezige Duitse luchtafweergeschut opent het vuur op de overvliegende geallieerde vliegtuigen. Het is duidelijk te zien aan de kleine witte wolkjes van de ontploffende projectielen die zich tegen de azuurblauwe hemel aftekenen. We vernemen dat de Engelsen en de Nederlanders (Brigade Irene) tot in Leopoldsburg zijn doorgedrongen.

Zondag 10 september

Mooi herfstweer. De hele dag gelezen: "Wetenschap breekt Monopolies" van Anton Zischka.

Maandag 11 september

Ik ga naar het gemeentehuis voor onze maandelijkse rantsoenzegels voor levensmiddelen. Er is een grote toeloop in het kleine lokaaltje beneden en een rij die buiten staat aan te schuiven.

Postbode Jan Vanmontfort heeft een vinnige discussie met loketbediende Jef Verlaak ingevolge het langzaam vorderen van de bedeling. Zelf moet ik op het secretariaat mijn werkzaamheden aanvangen in gezelschap van gemeentebediende Jaak Henkens.

Jef Verlaak, oud-strijder uit de Eerste Wereldoorlog, was de verantwoordelijke voor de bedeling van de rantsoenzegels, die plaatsvond in het benedenlokaaltje van het vroegere gemeentehuis in de Schoolstraat.

Jan Van Montfort was hoofdbrievenbesteller en kantoorhouder, stichter in 1915 van de toneelclub "Ten Strijde", opgericht ten voordele van de frontsoldaten, en gedurende vele jaren voorzitter en spelend lid van de fanfare "De Ophoverzonen"

Dinsdag 12 september

De leden van het voedselcomité verwittigd voor een vergadering op het gemeentehuis. De hele dag horen we vanuit de verte hevig artillerievuur. Gelezen "De Tuinman des Heeren".

Donderdag 14 september

Ik ga naar kapper Louis Verlaak op de Steenweg. Er komt een jonge Duitse militair binnen die beleefd aan de kapper vraagt of hij sigaretten heeft in ruil voor chocolade. De kapper knikt ontkennend waarna de Duitser naar buiten stapt.

Na de middag met vader haver gedorsen met de dorsvlegel.

's Avonds wordt een groot gedeelte van onze kleren in kisten verpakt en onder een afdak in de grond begraven met het oog op onze gebeurlijke evacuatie. Zusje Sibilla, negen jaar, staat er met betraande oogjes bij omdat haar met pels afgezoomd winterjasje ook onder de grond verdwijnt.

Een tamelijk jonge, ongewapende Duitse soldaat klopt thuis aan de voordeur aan om eieren te kopen. Die betaalt hij prompt. Ik begin een gesprek met hem. Hij vertelt dat hij valschermspringer is en afkomstig van Frankfurt am Main. Hij heeft reeds zestien sprongen op zijn actief onder meer in Italië, Sicilië en Griekenland. Met een krop in de keel vertelt hij dat zijn broer enkele maanden geleden in Italië is gesneuveld. Het hotel van zijn ouders werd bij een bombardement volledig verwoest. Hij nam pas deel aan de gevechten in Hechtel en Peer waar negentig van zijn kameraden op één voormiddag sneuvelden. Door het overwicht van de Engelse tanks moesten ze zich terugtrekken. Hij heeft een droevige, bijna

wanhopige blik in zijn ogen. "Danke schön, auf wiedersehen, aber ich werd es vielleicht auch nicht überleben" waren zijn laatste woorden voor hij vertrok.

Enkele dagen nadien vernam ik dat op dezelfde avond dat hij thuis was geweest even buiten Kinrooi een Duits soldaat in een hinderlaag door het verzet was doodgeschoten.

Een verschrikkelijke wraakactie van te Kinrooi verblijvende "Fallschirmjäger" was toen het gevolg. Op 15 september werden Pieter Bosmans, Jan Henkens en Henri en Jan Van Esser opgepakt en gefusilleerd. Hetzelfde zou op 17 september gebeuren met Hubert Bosmans en Pierre Silkens, die samen met twee Duitse deserteurs werden gefusilleerd. Henri Bosmans kende ik als student aan het atheneum.

Toen ik die feiten vernam, heb ik wel even gegruwd bij de gedachte dat de Duitse valschermspringer die thuis op bezoek was, ook een soldaat was van die eenheid en er mogelijk op de één of andere wijze ook bij betrokken was. Was hij misschien de gefusilleerde deserteur of de soldaat die om het leven was gebracht door het verzet?

11



Vrijdag 15 september

We zijn in het Ophoverveld bezig met het rooien van aardappelen. Het Duitse luchtafweergeschut op de Raam is nog heel actief tegen de overtrekkende geallieerde vliegtuigen.

Wij horen de stukken van de ontplofte projectielen in onze omgeving neervallen.

Zondag 17 september

De lucht wordt 's avonds doorkliefd door vuurkogels.

We vernemen dat de Engelsen in Lanklaar en Dilsen zijn aangekomen.

De slag om Arnhem (Operatie Market Garden) is vandaag losgebarsten.

12 Maandag 18 september

Een rustige dag. Onze buur, boer Martinus Moors (* 14.10.1871) is vandaag overleden.

Ik moet 's avonds tijdens de gebedsdienst in de kerk voorbidden. Tegen de avond maak ik met Mon de Landsheere een wandeling door de velden. Wij oefenen ons in Engelse conversatie. Ik krijg van hem "Decline and Fall" van E. Waugh om te lezen.

Martinus Moors was de grootvader van **Martin Moors**, hoogleraar in de filosofie. Martin Moors doceert metafysica aan het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte van de Katholieke Universiteit Leuven.

Dinsdag 19 september

Een zonnige en heerlijke najaarsdag. Met vrienden van de studentenbond maken we een wandeling langs de Maas. We zien duizenden dode en bedwelmde vissen voorbijrijven, waarschijnlijk een gevolg van de strijd die zuidwaarts aan de gang is.

Later is gebleken dat een ontploffing, al dan niet door oorlogsomstandigheden, in een chemisch bedrijf in Geleen de oorzaak was van de vissterfte.

Woensdag 20 september

Weer behulpzaam bij de aardappelogst.. Het trekpaard van buur Leo Moors, dat door de Duitsers was opgevorderd, komt tegen de avond op onverklaarbare wijze zonder begeleiding het erf opgelopen. Onbeschrijflijke vreugde die het verdriet bij de familie door het overlijden van Martinus Moors enigszins kan milderen.

Begin september begonnen de Duitsers volop met de registratie van het paardenbestand. De 16de september werden paarden massaal bij de boeren



opgevorderd. Dat was ook het geval met het paard van Leo Moors, dat op die dag voor transport van legermateriaal naar het kanaal van Neeroeteren werd meegenomen. Onbegrijpelijk hoe het vier dagen later op zijn eentje de kilometerslange weg naar huis heeft teruggevonden.

Donderdag 21 september

Naderend artillerievuur

Vrijdag 22 september DAG VAN ONZE BEVRIJDING

Ik word 's morgens gewekt door hevige losbarstingen. Over de Venlosesteenweg trekken de resten van het Duitse leger naar de Nederlandse grens. Luid getier op de

paarden die de nog bruikbare vervoermiddelen en artillerie voorttrekken.

Reeds vroeg in de morgen stap ik met broer René op in de richting van Maaseik. Enkele honderden meter voor de Eikerpoort liggen een aantal zware bommen die de Duitsers bij hun aftocht hebben geveld dwars over de steenweg. We ontmoeten nog een vijftal schichtig kijkende Duitse soldaten die snel in de richting van Ophoven doorstappen.

's Namiddags hoor ik dat de Engelsen op weg zijn van Kinrooi naar Maaseik. In gezelschap van Mon de Landsheere begeef ik mij in allerijl naar de Raam. Aan "Het Zwart Water" is er een grote toeloop rond twee militairen met zware motoren. Een van hen is in het bezit van een radiozender. Hij is juist bezig met het doorzenden van een bericht waarvan ik de volgende woorden opvang "Charley three, report my message to Charley five...Over!" En dan een Franse zin die luidde: "Je me

trouve à mi-chemin entre (onverstaanbaar) et terminus."

Nadat we hen in het Engels hebben gefeliciteerd, hetgeen hen verwonderd doet opkijken, vernemen we tot onze verbazing dat het twee Belgen zijn van de Brigade Piron. Een van hen is een Limburger uit Beverlo namelijk Jef Pauwels. De andere een Waal uit Mons. Jef Pauwels vertelt ons dat ze pas teruggekeerd zijn uit Maaseik. (Maaseik was in hun radiobericht waarschijnlijk als het eindpunt (terminus) bedoeld tot waar ze waren doorgedrongen). We vernemen ook van hem dat hij getuige is geweest van het neerschieten van een gewapende Maaseikenaar. Het betreft namelijk M.V., uit een respectabele Maaseikse familie, die op 6 april 1941 naar het oostfront was vertrokken. Hij werd er ernstig gewond. Na verzorging in een Brussels militair ziekenhuis was hij naar Maaseik teruggekeerd.



Onderluitenant Freddy Verhaegen van het bataljon Bevrijding (Brigade Piron) schrijft in zijn dagboek:

“Bij het binnenrijden van Maaseik verwittigt men ons dat er in de stad een geducht SS-man is, die rondloopt in kostuum van een Duits officier, altijd tot de tanden gewapend. Hij en twee kompanen terroriseren de gehele stad. Wij gaan vooruit, plotseling roept men “Daar is hij!”. Wij omsingelen het huis waarin hij gevlucht is. Onze man springt door het venster dat uitziet op de tuin. R..., een man van het 4de peloton, velt hem met een schot van zijn sten in het hoofd. Men vindt op zijn lichaam vierduizend frank en een revolver. Het gepeupel werpt zich op de man, trekt zijn kleren uit, spuwt hem in het aangezicht. Op een kruiwagen wordt hij door de stad gesleept. Zijn lichaam trilt in de kruiwagen, die van tijd tot tijd omvalt, aanleiding om het spuwen en het stampen weer in hevigheid op te voeren. Dit spektakel doet me zeer diep walgen. Zijn twee kompanen hebben zich onmiddellijk in burger gezet en zijn gevlucht.”

We keren terug naar Ophoven waar verzetslieden in gezelschap van luidruchtige sympathisanten bezig zijn met het opleiden van de zogenaamde “zwarten”. Dorpsgenoten die verdacht worden van collaboratie en die toch de driekleur hebben uitgestoken worden verplicht deze in te trekken. Een man die op een gegeven ogenblik per motor arriveert ledigt met diverse salvo's zijn vuurwapen in de kelderopening van de woning Van Dooren aan de Venlosesteenweg. Rookwaren liggen na een tijdje verspreid over de weg.

Het betrof in bovenstaand geval de gehandicapte kunstschilder Jean Van Dooren, eveneens tabakshandelaar, een respectabel man, door zijn Vlaamsgezindheid als “zwarte” aangezien, die tot bloedens toe door een

dorpsgenoot werd geslagen.

Er werd een zware domper op de feestroes gezet door een pijnlijke gebeurtenis in Geistingen. Verzetsman Arnold Aendekerk (Nol, keeper van de voetbalclub) en de Rus Yvan Berejnoi verloren het leven toen ze bij het bonzen op een voordeur door hun eigen wapen werden gedood.

(wordt vervolgd)

Wist ge?

Dit nummer is het eerste van jaargang XLVI, uitgave 2015. Vernieuw tijdig uw abonnement (€ 12, overige landen € 16 en € 20 rest van de wereld). Wacht niet te lang. Een steunabonnement van € 25 is natuurlijk steeds van harte welkom! Weet ook dat een geschenkabonnement met nieuwjaar aan een Maaseiker familielid of vriend, die niet meer het geluk heeft in onze stad te wonen, zeer gewaardeerd wordt.

Lezers schreven ons...

Van de heer **Jan Rutten** kregen we enkele aanvullingen: op de foto van p. 181 (in ons vorig nummer), met daarop de sponsors van de beiaard, staat tussen mevr. Leon Pieters en Jean Raedschelders (waarschijnlijk) mevr. Gielen-Lambrechts. Tussen Jos Baeten en Martin Boonen bevindt zich Jozef Gielen.

De heer **Frankie Hungenaert** had ook nog een aanvulling op voornoemde foto: de dame op de bovenste rij (niet zittend dus) tussen Miniek Frantzen en Leo Pieters is Jeanne Smeets. Ze is de vrouw van Mathieu Stinkens (jarenlang onderwijzer op onze basisschool) en is gedurende lange tijd directeur/bedrijfsleider geweest van de Mefil-vestiging in Maaseik. In de tekst (op p. 180) staat dat 'N.V. Mefil' één van de sponsors (de zgn. 'peters en meters') van de beiaard was. Dat verklaart haar aanwezigheid.

Mevrouw **Mireille Boonen** herkende zich op de foto van de Gidsen (de Maaseikenaar nr. 1, p. 15). Zij is de onbekende op nummer 18. Mevrouw **Henriette Cremers** meldt ons dat de heer Brecht Gysen verkozen is tot ondervoorzitter van Speelgroep Van Eyck.

MAASEIKER WOORDENBOEK IN WORDING

16 Theo Kees

Mësjun höbt gieë bi-j uch achtër in d'n hoeëf 'nën huuëlentuuël (vlierboom, vlierstruik) stoeën. En mësjun maak gieë van de blawzwarte bieëre van dae vleur lékkere zjèlei of vleerbolle. Zelf zèt iech ze alti-jd op zjènevèr of maak m'n vrouw d'r vleersaap van. Want det is, zjus wi-j ouch vleersjroeëp, good vuur d'n hoos. Mësjun ouch makèn eur kènjer van de tékskes van dae vleurstrówk of vleerboom fluitsjës of klaptówte, wi-j kènjer det hóndërde jaore gëdoeën höbbe.

Mer mótte we huuëlentuuël nów mèt of zóngër 'h' sjri-jve? Want we sprieëke det woeërd toch zóngër 'h' ówt. En kump dit bëzunjer woeërd ech van 't Hoeëg-Duitse 'Holunder'? Of haef de iërste lèttèrgreep ouch te make mèt 't Deense 'hyld' en 't Zwitsërse 'hyll', wäörd di-j allèbei 'vlier' bëteikene? En det 'tuuël' dén? Is det mësjun aafgëleid van 't Middëlneederlansde 'teer' (boom) of de Vreugnówneederlansde (1500-1700) wäörd 'tere' en 'taere', aw wäörd di-j ouch 'boom' bëteikene? Allèmaol intrësante vrägskës.

Mer waat miech vuural intrëseert (intërseert), is of det nów 'nën

huuëlentuuële of 'nën huuëlentuuëlën (vlierboomhouten) tak is woe di-j (zang)li-jstër opzoeët. Waat iech ouch wil weitèn is of daen tak nów hol of hoeël is. En of det vèt pëtri-jske (meisje met veel geld) dae fënistiggën haas dae zich óngër di-j huuëlentuuëléték di-j oppe grónd loeëge, vërstoeëkèn haw, haef doon kopkeikële mèt häörën twieëloup. Of geit det leef jieëgerke op hazen- en pëtri-jzejaag mèt 'nën twieëloup? Gieëf tów, Mëzeikërs is 'n taal di-j 'ne mins nówsjieërig maak en h'm mënnig vräggske duit stèlle.

Zieëker éste wi-j iech 'nën diksjënaer van 't Mëzeikërs wils sjri-jve, kri-jgste vraoge van dit kalli-jbër nëteurlik aan de loupënde band vuurgësjoëëteld. Gëlökkig is t'r de bëzunjer intrësante 'De Kleine Mëzeikër Grammaer' van de hiëre Martin Boonen en Tony Van Wijck, dae sërjeus hölp buuëjt bi-j 't oplosse van allërlei kwésties.

Toch is 'ne grammaer noeëts 'ne paspërtoe (passe-partout) dae diech alle werk ówt han pak. Zelfs d'n ANS (Algemene Nederlandse Spraakkunst) mèt z'n dik 1700 blajër buuëjt zoe 'ne luks neet.

Vuur 'n sèri-j vraagstókskës di-j in oos Mëzeikërs te makèn höbbe mèt de vërangëringën in de vörm van de wäörd bèn iech den bi-j 't make van dizzèn diksjënaer ouch goeën rizzëneere van 't mieë(r) algëmeine nao e bëslówt tów en höb iech eedëre kieër ówt 'ne reesëm vuurbeelde de reegël kónnën aafleije, waat we in 't AN 'deductie' neume. Dao wil iech uch in dit arti-jkëlke gaer get vuurbeelde van gieëve.

Eure mëögëlikke kómmëntaar kónt gieë kwi-jt op mi-j 'mailadrés': theokees2@gmail.com

ei,

1 (o.; -jër; -ke) [Lat. ovum van avis (vogel), Gr. oion, Fr. œuf, Eng. egg, Hd. Ei], **Ei**:höbt gieë 't leefstën e vieërs eikën in

de pan, e gëklop (geklutst) ei, e rouw ei, e loch ei of 'n hel gëkoeëk eike mèt get zawt op?; de höbs pöleikës en eijër mèt 'nën döbbëlën doeëjër; éstën eijër óngër 'n brók lëgks, dén kan 't zeen det ze neet allèmaol ówtkómmën en déste dux e paar vówlgëbreujde(rotte) eijër d'rbi-j höbs; **2** eierkoeële [Hd. Eierkohlen]; **EIERKOLEN, EIERBRIKETTEN** [Hd. Eierbrikette]: wieë stoeëkde vreugër mèt eikës, waat 'n lékker wörmde guuëf; **3** (bep. telw.)

[vóór onzijdige substantieven die beginnen met 'b, d, f, g, j, k, l, m, n, p, r, s, t, v, w en z' gebruiken we niet 'ein' maar 'ei'; meestal zijn deze substantieven diminutieven; gaat aan dat subst. een bn. vooraf, dan heeft dat geen invloed op het gebruik van 'ei'], **ÉEN**: ei raar bieës; ei sjoëën doeëdsprëntsje; ei boezji-jke; ei dröpke; ei fitske; ei deep gaat; ei junkërke (wilde anjelier, duizendschoon); ei keulemënke; ei litske; ei määtsje (één maatje); ei nuuëtsje; ei pékske; ei rotzékске; ei sloëët; ei tujtsje; ei vuuëlëke; ei wieërsërikske; ei zjënant zeikerke; **4** ('ei' heeft de betekenis van 'een en al')

[vóór de onder '3' genoemde medeklinkers, die meestal de eerste letter zijn van woorden die vloeistoffen benoemen], **EEN EN AL**: 't waas dao ei (baar= puur, alleen maar) blood; in Èngëland waas 't in 2014 ei watër in de valle van de Thames; nao dae beeraovënd waas 't ei beer oppe grónd; **5 SAMENST.**: leezëneijër (windeieren) kónste neet in 'n eijërdöpke zette, de kóns ze neet kuppën en de kóns t'r ouch gein paoseijër van make, mer de kóns t'r in de pan waal e speegëleike van bakkën of de kóns t'r eijërpójjër van make, mer éste d'r 'nën eijërkook van baks, zou iech dao gein eijërprowme bi-jdoon; **6 (UITDR.)** di-j löp op eijër, heel voorzichtig; aan dae bóksësjij-tjèrd z'n vot kónstën 'n eike koeëke, hij heeft erg veel angst; dae gruüëte pin dënk det z'n eijër twieë doeëjers (däör) höbbe, hij heeft een grote dunk van zichzelf; An haef häöre mins te vööl eijër óngërgëlag, ze heeft hem te veel verwend; de moogs bi-j de hoondër(e) de eijër neet in hun kónt tälle, je moet je verwachtingen niet te hoog stellen; neet

kakële, eijër lëgke!, geen woorden maar daden!; van 'n vrouw mèt klein borste zëgke we det ze 'niks oppe plank' of 'twieë eikës in de pan' haef; leevër ein ei in de hand es in de hoon häör gaat, beter iets hebben dan iets te goed hebben; **7 KINDERRIJMPJE**: kit, kit, kit, kedaat, 'n eikën in me gaat; **8 MAASEIKER WIJSHEID**: ein ei is gein ei, twee ei is ein ei en dri-j ei is e paosei, één is niet genoeg, twee is beter, drie is goed; met Pasen eet men drie eieren.

hol

I 1 (o.; -le; -(lë)ke) [regel i.v.m. gebruik 'hol' en 'hoeël': in het Maaseikers gebruiken we bij voorkeur 'hol'; Eng. hole, Hd. Höhle (m.b.t. een dier, maar voor een vos, das, otter of konijn > Bau)], hoeël; **HOL**: uuvërdaag zit 'ne vos in z'n hol; ouch bandi-jte zittën in 'n hol (rovershol); waat is det hi-j vuur 'n dónkël hol (kamer)!; **2 (UITDR.)** kóm ins ówt d'n hol, doe wat meer je best, vertoon je eens, onderneem eens iets; **II** (bn.; -lër; -ste) [Eng. hollow, Hd. hohl], **HOL**: z'nën tand is neet aol goud, want vanbënnën is tër hol; zeen d'r in Mëzeik hol waeg [Hd. Hohlwege?]; 'n laeg kamër klink hol [regel i.v.m. de uitspraak: 1 'hol' als bn. (of bw.): attributief gebruikt vóór een onz. substantief in het enkelvoud, én ook bij adverbiaal of predicatief gebruik spreken we het woord 'hol' uit met de sleптоon; in de andere gevallen gebruiken we de stóottoon; 'a attributief: 'n hol vaat (sleптоon), 'n hol téksken huuëlentuuël (sleптоon); 'b adverbiaal: det klink hol (sleптоon), de sjaatse zeen hol gëslieëpe (sleптоon); 'c predicatief: 't tunkën is hol (sleптоon), de boum is hol (sleптоon); 'd in de andere gevallen: hol wange (stóottoon), 'nën hollën tand (stóottoon), 'n hol noeët (stóottoon); **2** 'hol' als zn.: altijd sleптоon in het enk., altijd stóottoon in het mv.: d'n das zit in z'n hol (sleптоon); de holbëwoeëners woeëndën in holle (stóottoon); **3** 'hoeël' is altijd lang, ook in het mv.: (vulg.) vërdrejd hoeël, verdraaid hol = klootzak [Eng. (vulg.) damned asshole]; de spēchte zittën in hun hoeële].

17

kènne

(overg.; kènde, h. gèkènd) [(kennen) wordt gecombineerd met een lijdend voorwerp, meestal een woordgroep met een zelfstandig naamwoord], **1 WETEN:** *vööl Mèzeikënaere kènne neet good 't vèrsjil tösse 'kènne' en 'kónne' en kónne zoe waal ins 'kènne' zègkën es ze 'kónne' hawwe mótte zègke, of angërsóm;* **2 HERKENNEN:** *iech haw uch neet gèkènd; iech kèn uch waal, mer iech kan neet op uch kómme*, ik kan niet op uw naam komen; *Manu kènde miech nimmieë nao al di-j joare; iech kèn h'm aan z'n stöm; dao kèn iech miech nimmieë (trök)*, ik ben er vervreemd; **3 HEBBEN:** *hóbste noeëts érmooj gèkènd, dén wètste neet waat det is;* **4 (UITDR.)** *dae kènt miech nimmieë*, die voelt zich te goed om nog met mij om te gaan, die wil met mij niets meer te maken hebben; *dae kènste nog neet*, die is tot meer (in goede of slechte zin) in staat; *de mós tiech neet zoe laote kènne*, je moet je slecht (minder fraai) karakter zo niet tonen.

kónne

(zelfst. ww. én hulpww.) [wordt meestal gecombineerd met een infinitief; Mnl. *connen, cunnen*] **1** (overg.; kos, h. gèkos) ['kónne' is niet modaal als het voorkomt in een zin waarin een feit wordt geconstateerd; in zulke zin deelt de spreker (schrijver) immers niet mee in welke mate hij de werking voor mogelijk of waarschijnlijk houdt; Hd. *können*], **1 IN STAAT ZIJN:** *Lom kan good Mèzeikërs kallën en hae kan ouch good lébberën (lampëtten) en balkëneere (fuiven);* **2 MOGELIJK ZIJN:** *'t zou kónne déste gèli-jk höbs;* **3 DE MOGELIJKHEID HEBBEN:** *pak waaste kri-jge kóns;* **4 VERMOGEN:** *tieënge zoe'ne ri-jke stinkërd kan iech niks bëginne* (vermag ik niets, kan ik niet ondernemen); **5 OUDE MAASEIKER VERSJES:** *wètste waas tiech kóns? Mówlën en dikke huip sji-jte* (Opgetekend door Harrie BEENDERS); tegen een genaamde 'Kunnen' riep men: *Kunne mèt z'n bóks vol unne, mèt z'n maal vol sjale, kos z'n sjoud neet bètale* (Opgetekend door A. HOUSEN); **II**

(hulpww.; kos, h. gèkos), 1 [Hd. *können* (mögen)], **MOGELIJK ZIJN:** *wi-j kan zoe'nën ieëljénj toch bëstoeën?;* **2** [Hd. *können*], **GEORLOOFD ZIJN, MOGEN** [Hd. *dürfen*]: *zoëget kónste diech neet pèrmeteere!*; **3 MOETEN:** *de kóns make désten op ti-jd bès;* **4 VERWENSING:** *de kóns miech nao de pómp loupe!*

krejje

(m.; -e en -puuët; -puuëtsje) [bij de meervoudsvorming van determinatieve composita (samenstellingen waarvan het tweede lid door het eerste nader bepaald wordt) doen zich drie mogelijkheden voor: a zowel het eerste deel, dat buiten de samenstelling een onregelmatig meervoud heeft, als het tweede deel van de samenstelling krijgen de gewone meervoudsvorming, vbn. *vloeëjèkuuëninge, mównzëvalle, lówzëstreeke, ...;* b m.b.t. het tweede lid kun je in een aantal gevallen kiezen tussen de gewone en de onregelmatige meervoudsvorming, vbn. *vleerbolle/vleerböl, ieërpèlëzakke/ieërpèlëzék, krejje* (poeëte) *krejje* (poeëte), ...; c het tweede deel krijgt de onregelmatige meervoudsvorm, terwijl het eerste lid onveranderd blijft of de gewone meervoudsvorm aanneemt, vbn. *roeëzëstrujk, pieërebuim, dóndërslaeg, klómpveut, waakhunj, ...;* Mnl. *cra(e)ye* (Hd. *Krähe*) + Mnl. *pote* (Hd. *Pfote*)], **1** [Hd. *Krähenfuß* (meestal mv.)], **KRAAIENPOOT:** *krejje* (klawwe (zie ald.) *zeen krówpënde boeëterbloome, mer krejje* (poeëte) *zeen de puuët (poeëte) van einën of mieë krejje;* **2 VIERTANDSPIJKER:** *es de këmi-jze vreugër achtër de smókkëlaers in hun mèt zwaor i-jzëre plaate koeëgëlvri-j gëmaakde ottoos aan zoeëte, dén goeëjde di-j hatëlikke rotzékkes ónverhuids (onverhoeds) van di-j doeëjèlikke krejje* (poeëte) *ówt hunnën dikke bak en stónge di-j doewane éffekes latër hieël vèraltëreerd (onthutst) en mèt platte benj langs de wieëg;* **3** [in de diminutiefvorm is de bovenstaande regel niet van toepassing; Eng. *crow's feet*, Hd. *Krähenfüße* (alleen mv.)] **KRAAIENPOOTJES** (mv.): *es de hane krejje, geit 't waer drejje, mer uuvër di-j krejje* (poeëtsjës) *rónd eur ouge, kónt gieë allein mer pèrlejje.*

lémpes

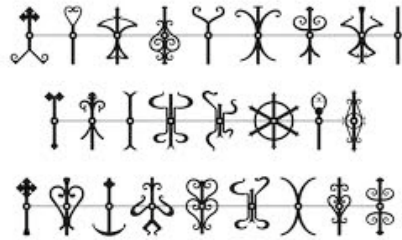
(m.; -e; -ke) [persoonsnamen die eindigen op 'ës' hebben bijna altijd een negatieve connotatie; Rijnl. *lâmpen* (slap hangen), Rijnl. *eine lange Lämpes* (luiaard, lomperd), Rijnl. *lâmpeln* (slordig werken, slenteren)], *löbbës;* **SLUNGEL** [Rijnl. *Schlüngel, Schlingel*]: *'nën hoeëg opgës* (joeëte) *boeënestaak, zoe'n lang lat of zoe'ne lange zwikzwak, dae e bitsjen aan d'n ónbës* (jófde) *kant is en ouch waal 'ne sti-jve préngel is, mer daovuur neet slech is van karraktaer, neume we 'ne lange lémpes; mèt van di-j spissjallékës wi-j bëvuuërbeeld mównlanëse di-j 'n mówn aan hunne kop hóbbe wi-j 'n oeëvëgaat, of van di-j flabbëse (kwasten), di-j ouch waal 'n sjrówf los hóbbe of zelfs hunne kop kwi-jit zeen (die lichtjes gek of in de war zijn), is t'r zjus wi-j mèt 'ne neemës, 'ne klómmëljanës, 'n loonj van e vroumës, 'ne lapës, 'nën hannës of 'ne luiwammës get neet hieëlemaal in d'n haok; of t'r aan di-j wammësen en wejmëskës, di-j dèk vanallës op z'n puuët zètte (inrichten) mer nog dëkkër van di-j gëkke mównle trëkkën en mèt hunne bek in 't naat zitte, ouch get mankeert, dènk iech neet, want de's te gek vuur los te loupën en is dus van de gëkke (is dus volstrekt ongerijmd), of is t'r mësjujn toch 'n heukskën aaf van di-j karnëvalsgëkke?*

twieëloup

(m.; -luipe; -luipke), [is 'loop' gelijk aan 'buis voor een projectiel', dan gebruiken we 'luip' of 'loup' en kunnen we dus zowel 'twieëloup' als 'twieëloup' zeggen; het diminutief is dan '-luipke' (twieëloupe) en het meervoud 'twieëloupe' (dus nooit 'twieëloupe')], twieëloup; **DUBBELLOOP(S), TWEELoop, DUBBELLOOPSGEWEEER** [Hd. *doppelläufiges Gewehr* (voor hagel vooraf)]: *tón iech daen haas mèt m'nën twieëloup op m'ne naobër z'ne gazzao (z'n pëloeës, ploeës) mèt get loeëd (hagël) in z'n batse sjoëet, waas dae mins zoe giftig es 'ne kni-jn, mer det is ouch waal e kni-jnke (kninke) van 'ne mins; wilste diech nów nog 'nën twieëloup (twieëloup)*

aansjaffe, dén móstën 'n ékzame passeere en o.a. laote ki-jke désten allës wëts uuvër jaagsgëwieëre wi-j bëvuuërbeeld twieëloupën en twieëloupkës.

Bij stenen muren waren de houten gebinten namelijk de draagbalken van de vloeren en van de daken, weliswaar ingemetseld in die stenen muren, waarin ze bovendien verankerd werden met een ijzeren muuranker, dat meestal zichtbaar aan de buitenmuur hing.



Muurankers

20 Tony Van Wijck
Foto's: Roger Maes

Zoals de lezer het al wel gemerkt heeft, staat de cover 2015 van onze 'Maaseikenaar' vol met muurankers die te vinden zijn in Maaseik en dat in grote verscheidenheid.

Muurankers of gevelankers verschijnen massaal einde 17de eeuw in stenen muren, want voor die tijd bestond meer dan de helft van de bestaande bebouwing uit huizen met lemen binnen- en buitenmuren.

Deze lemen muren bestonden uit vlechtwerk met leem bestreken en gevat in houten gebinten (vakwerk), die met draag- en dakbalken verankerd waren met houten pinnen of wiggen. Er kwam geen nagel of andere ijzeren verbinding bij te pas.

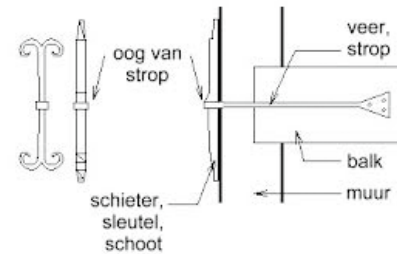
Na de grote branden in de 17de eeuw in Maaseik, waarbij meer dan de helft van de stad in vlammen opging, werd het gebruik van stenen muren verplicht. Samen met deze nieuwe bouwtrant ontstonden onze muurankers. De oudst gekende gevelankers vindt men in sommige steden evenwel al in de dertiende eeuw.

De grootte van het muuranker werd bepaald door zijn functie. Voor een verankering van de dakbalken werden ankers gebruikt die maar half zo groot waren als die welke de vloerbalken moesten ankeren. Bovendien waren ze ook wat anders van vorm. Vloeren die een zwaar gewicht moesten torsen, hadden grote ankers. Een gebouw kon een verscheidenheid aan muurankers bezitten.

Onder invloed van de renaissance komen gesmede sierankers in zwang. De schieter van het anker is dan rijker bewerkt en uitgevoerd als initiaal, monogram, jaarcijfer of gesmeed in een sierlijk motief. Na de zeventiende eeuw gaan de stijlkenmerken van het classicisme overheersen. De sierlijke vormen verdwijnen en eenvoudige rechte ankers worden weer toegepast. De ankers maken dan geen deel meer uit van de architectuur.

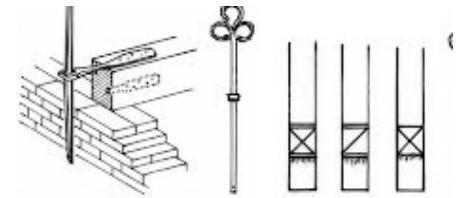
In de negentiende eeuw wordt het gietijzer belangrijker. Vanaf het midden van deze eeuw worden gietijzeren muurankers in industriële serieproductie

gemaakt. Diverse fabrikanten geven catalogi uit, waarin verschillende modellen staan. Oude vormen worden nieuw in gietijzer gemaakt, maar ook nieuwe vormen ontstaan zoals ankerplaten of ankerrozen. Dat zijn gietijzeren platen met in het midden een gat. Meestal zijn ze van decoraties voorzien.



Een muuranker of gevelanker bestaat uit een zogenoemde 'strop' of veer, die loodrecht in de muur loopt en aan de balk is bevestigd, en een 'schieter', sleutel of schoot die door het oog van de strop steekt. De horizontaal geplaatste strop is voorzien van een oog, waardoor de verticale schieter wordt gestoken. De schieter drukt dan tegen het muurwerk en zorgt er op deze manier voor dat het anker, en daarmee de balk, stevig tegen de muur wordt gehouden. Een muuranker kan recht zijn, maar ook gekromd, C-, S-, X- of Y-vormig, in de vorm van een cijfer of letter, en kan ook rijkelijk bewerkt zijn. Als het anker bewerkt is, spreken we van een sieranker.

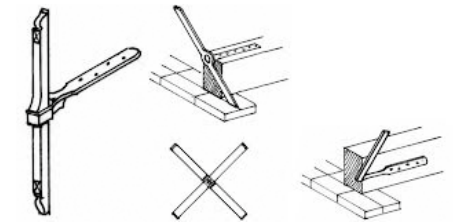
Ook 'jaarankers' of 'bloemankers', bijvoorbeeld lelieankers, komen voor. Als het anker ingemetseld wordt in de dikke muur of in de spouw, heet het anker 'blind'; bij een blindanker in een dikke muur is er niet altijd een schieter nodig, omdat soms een evenwijdig aan de muur gekromde ingemetselde strop voldoende is.



Datering van gebouwen aan de hand van jaartalankers moet erg voorzichtig gebeuren. Het is namelijk niet altijd vanzelfsprekend dat dat jaartal het daadwerkelijke bouwjaar aangeeft. De jaartalankers kunnen afkomstig zijn van een ander, ouder gebouw en opnieuw zijn gebruikt. Bovendien geven ze niet altijd de stichtingsdatum aan. De jaartallen kunnen ook betrekking hebben op een her- of verbouw, op een familiegebeurtenis (zoals een huwelijk) of op een eigendomsoverdracht.

Als je oude, eenvoudige, gesmede ankers bekijkt, valt op dat ze vaak van tekens zijn voorzien. Die zijn meestal aangebracht op de uiteinden. De tekens werden door de smid met een beitel in het gedeeltelijk al afgekoelde ijzer geslagen. Het Sint-Andrieskruis met schuine balken is het meest voorkomende teken.

De muurankers zijn voor ons kleine monumentjes geworden, die van zuivere nutsvoorwerpen uitgegroeid zijn tot kunstvoorwerpen, ontworpen en meestal gesigneerd door de vroegere smid.



Geraadpleegd:
Wikipedia
M. Meuwissen, Dingen die verdwijnen, in:
"Heidebloempje", Genk

21

Enkele ankers uit Maaseik



Halstraat nr. 4



Capucienenstraat nr. 14



Bosstraat 19 "Den Swerten Adelaer"



Bleumerstraat "De Drie Marien" nr. 77



Kleine Kerkstraat nr. 10



Halstraat (Huis Baeten) nr. 2

Internationale benoeming voor Maaseikenaar Marlies Hoedemakers

24 Wim Corstjens

Marlies Hoedemakers wordt de nieuwe voorzitter van het Steering Committee (SC) van de Nuclear Energy Agency. Zo heeft het Steering Committee donderdag 30 oktober 2014 bij consensus besloten. De NEA staat onder het gezag van de OESO en is een organisatie voor nucleaire aangelegenheden met 31 leden, waaronder een aantal Europese landen en daarnaast ook nog de Verenigde Staten, Rusland, Canada, Australië, Japan en Korea.

Marlies volgt de huidige voorzitter Dick Stratford (VS, directeur Internationale Nucleaire Relaties bij State) binnenkort op. Haar eerste SC-vergadering als voorzitter zal in april 2015 zijn. Marlies wordt de eerste Nederlandse voorzitter van het Steering Committee en wordt ook de eerste vrouw die deze functie in de 53-jarige geschiedenis van NEA zal bekleden. "Ik ben erg blij met het besluit



van de stuurgroep en verheug me op de samenwerking met mevrouw Hoedemakers", aldus NEA-directeur-generaal, de heer William D. Magwood. "Haar professionele en persoonlijke kwaliteiten, gecombineerd met haar uitgebreide kennis van NEA-Stuurgroepzaken, zal een grote aanwinst zijn voor de toekomstige ontwikkelingen van onze organisatie."

Marlies Hoedemakers, geboren en getogen in Maaseik (20.9.1951), is de oudste dochter van Jaak Hoedemakers-Van Lishout, eresecretaris van het OCMW.

Zij studeerde rechten aan de KU Leuven. Zij is sinds 38 jaar tewerkgesteld als juriste op het Ministerie van Economische Zaken in Den Haag en belast met internationale nucleaire aangelegenheden. Marlies is woonachtig in Zoetermeer.

De redactie van De Maaseikenaar feliciteert mevrouw Marlies Hoedemakers met haar benoeming en wenst haar veel succes!



25

vroeger 1 gulden, maar in 'den jaere 1672 door de fransen te gronde afgebroeken en geruineert en sedert niet meer opgetimmert, ergo sedert noijt betaalt' (4).

Heppeneert viel blijkbaar niet onder de bisschoppelijke banmolen van Maaseik. Het had ook een andere staatskundige achtergrond dan de rest van Maaseik (5). Of de molen in 1748 nog herbouwd is, weet men niet. De vermelding in het schatboek van 1774 kan ook wijzen op een toponymisch relict.

Hieruit blijkt de ligging overduidelijk. Het perceel 'Pletsmeuleken' droeg nr. 1 in het Hepperkwartier. Dit kwartier werd in het noorden begrensd door de Zanderbeek, in het zuiden door de woning van de weduwe Hendrick Smeets, in het westen door de Kropweg en in het oosten door de Dorpsstraat (6).

- 1) Voor deze molen hebben we gebruikgemaakt van de gegevens van Raymond Driessen, Twee eeuwen Diepbeekhoeve, in: De Maaseikenaar, jg. 33, 2002, nr. 1, p. 11, en Martin Boonen, Een Schatboek van Heppeneert, in: De Maaseikenaar, jg. 34, 2003, nr. 1, pp. 19 - 26.
- 2) Volgens de haardentelling van 1748 telde Heppeneert 29 huizen en in 1774 29 huisplaatsen. Raymond Driessen, Heppeneert in de tweede helft van de 18de eeuw, in: De Maaseikenaar, jg. 33, 2002, nr. 4, p. 189.
- 3) RA Luik, Chambre des Comptes, Nr. 73, pp. 356-357.
- 4) RA Luik, Chambre des Comptes, nr. 949, register prins-bisschoppelijke inkomsten ambt Stokkem.
- 5) Omwille van zijn relatie met Neeroeteren behoorde het ook tot de Heerlijkheid Thorn.
- 6) Martin Boonen, o.w., p. 23.

Opmerking

Deze bijdrage werd, met toestemming van de auteur, overgenomen uit ons zusterblad "De Kroedwesj" van Thorn.

De watermolen van Heppeneert

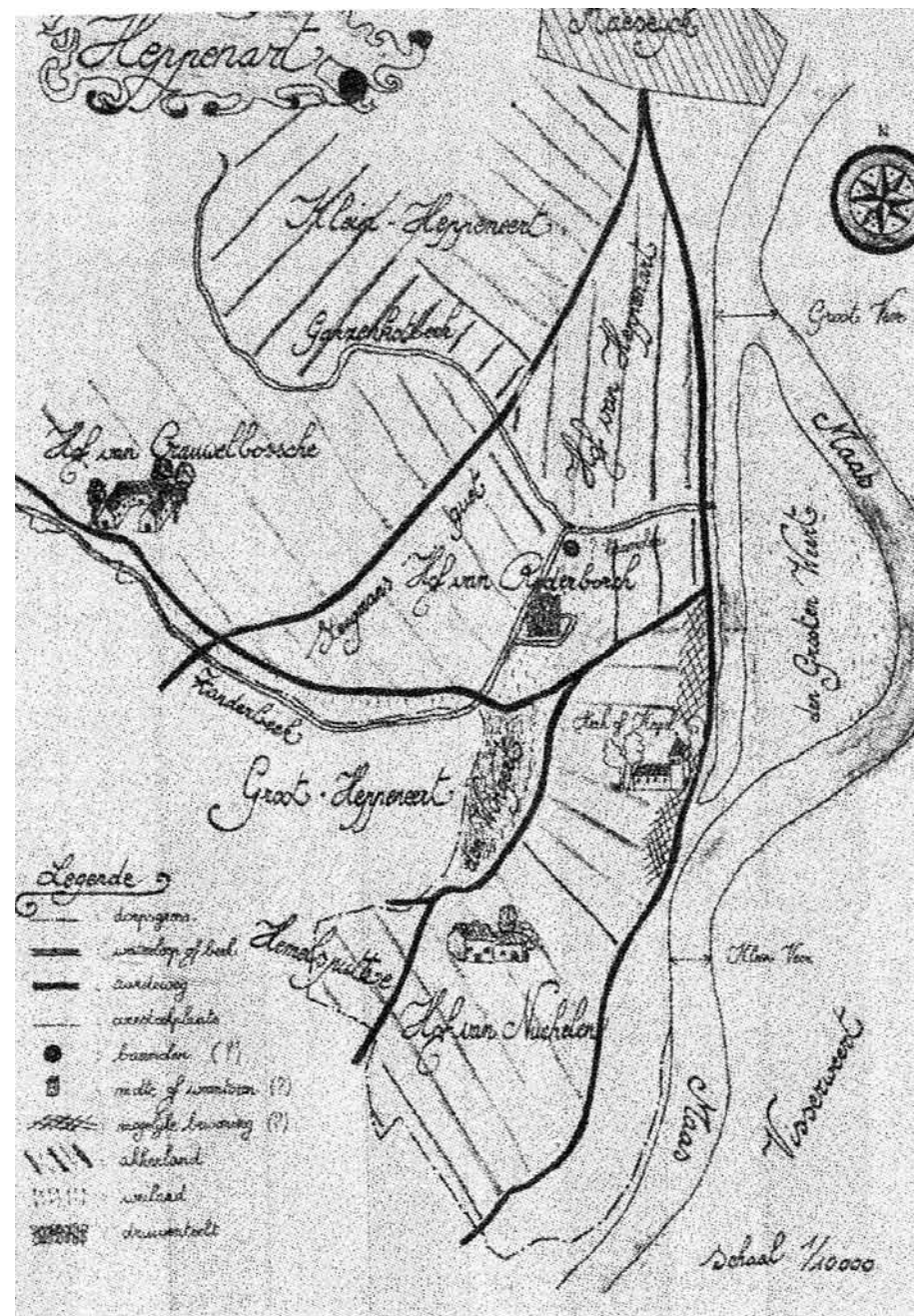
26 Thieu Wieërs

Ook ons gehucht Heppeneert had ooit een watermolen, gelegen aan de Zanderbeek, ook wel Diepbeek (1) genoemd. Dat Heppeneert, toch een dorp van amper een dertigtal huizen (2), een eigen watermolen had, mag ons wel verbazen.

De naam 'Pletsmeuleke' geeft ook niet de indruk van grote allure.

Nog meer verbaast het ons dat Willem Portugaels, een burger van Maaseik, aan de Luikse Rekenkamer de toelating vraagt, en op 14 juli 1589 ook krijgt, om een watermolen 'ome koren te malen' op te richten op 'die Diepbeek' tegen een jaarlijkse cijns van één gulden Brabants (3). De omstandigheden om te investeren waren in het laatste decennium van de 16de eeuw immers zeer slecht. Het was voor het Maasland de ergste periode uit de Tachtigjarige Oorlog.

Willem of een opvolger hebben het er desondanks toch op gewaagd. Maar veel geluk is de molen niet beschoren geweest. In 1748 lezen we: 'Pletzmoolen' in Heppeneert betaalde



Getekende kaart van Heppeneert. Vermoedelijk is Schroyen de auteur.

Handschoenen als geschenk voor de personaliteiten: een vreemde gewoonte tijdens de Kermisprocessie

28 Martin Boonen

Wij hebben er het raden naar, maar tot in de 18de eeuw ontvingen alle personaliteiten die in de sacramentsprocessie meestapten, van de stad een paar handschoenen. Zo lezen wij in de stadsrekeningen van 1706-1707 de volgende opsomming met de prijzen. De prijzen van deze geschenken waren namelijk afhankelijk van de kwaliteit van de handschoenen en dus van de positie van de personen die ze ontvingen. Niet iedereen kreeg een even duur teken van waardigheid. De kwaliteit van het geschenk hing af van de plaats op de sociale ladder, die de gelukkige bekleedde:

- Pastoor, scholtis en de 2 burgemeesters ontvingen ieder een paar van 32 stuivers.
- De 7 leden van de schepenbank en de griffier: ieder een paar van 25 stuivers.
- De 12 raadsleden en de stadssecretaris: eveneens een paar van 25 stuivers.
- De 2 stadsdienaars en de herenbode: een paar van 1 gulden (= 20 stuivers).
- De 3 veldboden moesten zich tevredenstellen met een paar van 16 stuivers.
- De 4 heren gezworenen als dragers van

het tabernakel: ieder een paar van 32 stuivers.

En al deze heren ontvingen daarbij ieder nog een fles wijn *"vermits zij geen flambouwen kregen"*.

Al bij al kostten deze cadeautjes de stad 50 gulden en 6 stuivers. Wij hebben er het raden naar wat voor zin het had om zulk een vreemd geschenk te geven als een paar handschoenen. Mogen wij veronderstellen dat het dragen van handschoenen een teken was van waardigheid? Of lag de oorsprong van dit gebruik eerder in de ritueel-religieuze sfeer? Wij herinneren ons nog dat in de 40'er en 50'er jaren van de vorige eeuw de notabelen van stadsbestuur en kerkfabriek, ja zelfs de politieagenten die in de processie meestapten, allemaal witte handschoenen droegen uit eerbied voor het sacrament.



29

FOTO: Politie in processie

Abonnees en donateurs

30 *Luc Bleukx*

De vernieuwing van de abonnementen is volop bezig en nog dagelijks lopen de betalingen binnen. Op het moment van afsluiten, en dan spreken we over 15 december 2014, heeft meer dan 70% van onze trouwe abonnees verkozen om ons verder trouw te blijven en hebben zij hun abonnement reeds vernieuwd. Mocht u door vergetelheid daar niet aan toe zijn gekomen, dan kan dat alsnog door betaling op basis van de informatie die u vindt op de binnenkant van de achterzijde van de omslag.

Maar met nog meer vreugde heeft de redactie geconstateerd dat eens te meer een groot aantal abonnees ons een warm hart toedraagt. Deze donateurs hebben dit geuit door meer dan het normale bedrag over te maken op onze rekening. Hier volgen de namen van deze milde gevers, die in Maaseik wonen, tenzij anders vermeld.

Dhr Jean Aendekerk, Brussel
Mevr. K. Aendekerk
Fam Baeten-Budé
Fam Beenders-Dillen
Dhr Reinaart Bergers, Borgerhout
Brasserie De Beurs

Dhr Bernard Bleukx
Dhr. P. Boes
Dhr Alex Baeten
Dhr G. Bongaers,
Dhr. Fr. Boonen, Rijkel
Dhr. Thomas Brand
Fam. Caenen-Broens
Dhr. A. Colson, Dilsen-Stokkem
Dhr. R. Cornelissen, Kessel-Lo
Mevr. Costens-Coolen, Kinrooi
Dhr. Fr. Croonenberghs, Ukkel
Dhr. Fr.-J. Croonenberghs, Alseberg
Mevr Mirèse Cuyx, Dilbeek
Dhr. Jos Daniels, Leuven
Dhr. D. Daniels
Dhr. R. Daniels
Fam. De Bondt-Frenssen, Nieuwpoort
Fam. De La Haye-Bruekers
Dhr. E. De Paepe, Veldegem
Dr Jef Dehing, Brussel
E.H. D. Derkoningen, Stevoort
Fam. Deupoor-Verheyen,
Dhr. P.J. Disco
Dhr. Luc Everts, Bree
Dhr. J. Francot
Mevr. Magda Fransen, Neerharen
Mevr. Silvia Fransen, Genk
Dhr. Lode Franssens, Houthalen
Mevr. H. Geraedts, Antwerpen
Dhr. B. Gerard
Familie Gielen-Deroeye
Mevr Maryvon Golsteyn
Dhr Jean-Jacques Gonnissen
Dhr. Jos Henckens, Meeuwen-Gruitrode
Dhr. Mauris Hilven
Fam. Hinoul
Fam. M. Hinoul, Genk
Dhr. Victor Hons
Mevr Patricia Indekeu
Dhr Willy Janssens
Dhr. Th. Kees
Dhr. Raoul
Dhr. Eric Martens
Dhr Christiaan Michiels
Dr. Dhr. J. NyensE. Moors, Berchem
Dhr Jozef Neven, Vlijtingen
Dhr. J. Neyens
Dhr. Th. Opsteyn-Crijns
Dhr. J. Parren-Verbeek
Drs. H.P.C.M. Parren, Thorn (NL)
Dhr. Jozef Peeters, Hoeilaart

Dhr. Th. Peeters, Linden
Dhr. René Peeters
Mevr. Marie-José Peeters
Dhr. Th. Pernot
Dhr. Jan Peumans, Herderen
Familie Pieëters (Argenta)
E.H. Filip Poukens, Sint-Truiden
Dhr. M. Raedschelders
Dhr Theo Raedschelders
Mevr. J. Raedschelders
Dhr. M. Raets
Familie R. Raets, Kinrooi
Mevr. M. Raets
Mevr. Rosvelds, Herent
Mevr. Mia Rosvelds-Nelissen, Leuven
Dhr. A. Schaefer
Dhr. Mathieu Scheepers
Dhr. J. Schouterden, Wilsele
Dhr. Sylvester Schrooten
Dhr. J. Selbach
E.H. Wim Slangen, Sint-Agatha (NL)
Dhr.M. Sloodmaekers
Dhr. Fr. Smeets
Dr. W. Smits
E.H. Peter Snijkers, Sint Agatha (NL)
Mevr. Stroek-Schepers, Victoria (CA)
Mevr. H. Swartenbroekx, Roermond (NL)
Dhr Carlos Swinkels
Dhr. T. Teuwen
Dhr. H. Theunissen, Hasselt
Dhr. Aug. Timmermans
Dhr. W. Truijien
Dhr. Jacques Van Dinter
Dhr. J. Van Montfort
Dhr. K. Van Severen
Fam Van Wetering
Dhr. K. Vanbergen
Dhr. J. Vancleef
Mevr. M. Vandesande
Fam. Vankan-Theelen
Dhr. Th. Vanmontfort, Oostduinkerke
Mevr. Agnes Vanthoor, Leuven
Mej. M. Vliexs
Dhr. G. Voets
Verzekeringen Vranckx BVBA
V.F.V.
Dhr. J. Weltens
Mevr. Wieers-Noben, Genk
Dhr. G. Wijnen, Ekeren

Bedankt!

31

Een 100 jaar oude postkaart

32 John Golsteyn

In het kader van de herdenking van de Grote Oorlog 1914-1918 mag bijgaande postkaart toch niet ontbreken. De postkaart werd op 2 januari 1915 van uit Maaseik verstuurd met de "Feldpost" door een Duitse onderofficier Hunold van de 3de Compagnie, 2de Landsturm Infanterie Bataljon Hannover. Dit gegeven vinden we ook terug in het boekje van Martin Boonen, "Een bezette Stad...", pagina 14. Deze manschappen (460 stuks) zijn dus aangekomen op 23 oktober 1914 en verbleven in Maaseik tot februari 1915.

Het kaartje (zicht op de Boomgaardstraat – Ursulinenklooster) werd verstuurd ter gelegenheid van Nieuwjaar van MAASEIK naar MARKOLDENDORF (Kreis Einbeck) aan het volgende adres:

An Herrn
August Wennhorst
Markoldendorf
(Kreis) Einbek

Markoldendorf ligt in de nabijheid van Einbeck, tussen Kassel en Hannover, en behoort tot Niedersachsen.



Maaseyck. — Pensionsaat der Religieuzen Ursulinen

De tekst (met weinig of geen leestekens en verscheidene schrijffouten) luidt als volgt:

*Lieber Heini euhre Karte habe ich erhalten
mier geht es noch gut. Die besten GrüÙe
sende ich euch zum Neuen Jahre. GrüÙe
Onkel und Tante und die Kinder mit Gruß.
Dein Vater auf wieder sehen. Ufffz. Hunold
3. Comp. 2. Landst. Iftr. Battl. Hannover.*

Vertaling:
*Beste Heini, ik heb jullie kaart ontvangen.
Ik maak het nog goed. De beste groeten
zend ik naar u voor het nieuwe jaar. Doe
de groeten aan oom en tante en de
kinderen met een groet. Je vader tot ziens.*

Het eigenaardige aan deze tekst is dat het kaartje gericht is aan een zekere HEINI WENNHORST, en dat het ondertekend wordt met "dein Vater" (HUNOLD).

Einbek moet zijn EINBECK



De naam "HUNOLD" blijkt nog altijd in de omgeving van Markoldendorf voor te komen (volgens Google), maar of dit nog afstammelingen zijn en of Hunold de oorlog overleefd heeft, heb ik (nog) niet kunnen achterhalen.

De Sionstraat en het Sionklooster

34 Martin Boonen

Van een trouwe lezer ontvingen we de vraag waar die vreemde naam Sionstraat vandaan komt. Dit lijkt ons een goede gelegenheid om iets te schrijven over het vroegere klooster van Sion. Want straatnamen vormen een belangrijk deel van ons cultureel erfgoed.

Het Sionklooster

De geschiedenis van de Maaseiker kapucinessen van het Sionklooster begint eigenlijk in 's-Hertogenbosch. Daar stond in het begin van de 17de eeuw een klooster van clarissen, een uiterst strenge vrouwenorde, doch in 1629, gedurende de godsdienstoorlogen tussen de protestantse Staten-Generaal en het katholieke Spanje, werd Den Bosch door Staatse troepen ingenomen. Het klooster werd opgeheven, de goederen en kapitalen van de zusters werden geconfisqueerd en de berooide zusters werden verdreven.

Het spreekt vanzelf dat de ontheemde zusters hun toevlucht zochten in het katholieke zuiden en zo arriveerde een kleine groep van hen na lange omzwervingen in Maaseik. Zonder enig bezit en zonder geldelijke middelen, behalve enkele meubelstukken en een

kleine hoeveelheid gereed geld, trachtten zij in Maaseik een veilig onderkomen te vinden wat hen blijkbaar ook lukte dankzij de goedwillende hulp van enkele Maaseiker burgers die voor de nodige geldelijke steun zorgden. Zij stelden de zusters in staat een ruim huis te kopen, gelegen op het einde van de Grote Kerkstraat. In de daaropvolgende jaren konden de zusters in de onmiddellijke nabijheid nog enkele kleinere huisjes verwerven; voor en na werd dit alles tot een klein en uiterst eenvoudig klooster omgevormd. Deze gegevens weerleggen duidelijk de stelling van bepaalde auteurs als zouden de kloosters die zich in de 17de eeuw te Maaseik vestigden, alle gebouwd zijn op tot dan toe onbebouwde terreinen.

Wolters in zijn *Notices sur la Ville de Maeseyck* (p. 69) oppert de veronderstelling dat de zusters in Maaseik neerstreken in het jaar 1613, toen ook de paters kapucijnen zich te Maaseik vestigden, en niet in 1629, bij de inname van Den Bosch door de Hollandse troepen. Maar in het *Gedingeregister* van 1642 lezen we dat op 24 april van datzelfde jaar de Maaseiker magistraat aan de zusters Elisabeth en Petronella Broeckhoven de toelating verleende om zich met enkele kloosterzusters alhier te vestigen.

“Opt requeste van die edele Elisabeth ende Petronella Broeckhoven, gesusteren, versoeckende om alhier binnen deser stadt hunnen residentie met eenige cloosterlycke vrouwpersonen te mogen nemen, is bij de Eerentfeste Heeren het selve versoeck geaccepteert onder conditien als huns lieden sal voorgehouden worden (Gedinge, 24.4.1642).

Kort na hun aankomst in Maaseik gingen de voormalige clarissen over tot de orde van de kapucinessen. Deze orde werd begin 17de eeuw gesticht in de Franse stad Bourbon door Françoise Taffin. Deze vrome dame vormde in 1614 in haar

eigen huis een kleine kloostergemeenschap, waar zij samen met haar twee dochters, twee begijnen en een 14-jarig meisje ging leven volgens de regel van Sint-Franciscus, een regel die de clarissen trouwens al enkele eeuwen volgden. Het initiatief van de Franse dame kende een groot succes, want in 1677 waren er reeds 19 kloosters, waaronder dat van Maaseik. In 1672 verleende de prins-bisschop van Luik aan de *religieuze penitenten van de derde regel van Franciscus*, zoals zij ook genoemd werden, in het klooster van Sion in Maaseik de toelating om de constitutie van de orde der kapucinessen aan te nemen. En op 6 mei van datzelfde jaar werd de toestemming tot deze *reforme* verleend door de toenmalige generale overste der orde, moeder *Ancilla van Sainte Omaars*, zuster *Ignatia van Bourbon*, de dochter van de stichteres (Reg 6, RAH).

Wat was nu het verschil tussen deze beide orden van kloosterzusters? Beide volgden zij de regel van Franciscus van Assisi. Zij leidden een leven in volstrekte armoede en verzaakten aan al het wereldse met als enige taak de dienst aan God. De orde der clarissen, ook wel genoemd *de tweede orde van Franciscus*, was gesticht in 1538 door de Heilige Clara en eiste een louter contemplatief leven van volledige armoede, strengheid en afzondering. Hun leven verliep daarom achter tralies, zonder enig contact met de wereld. De kapucinessenorde was een iets minder strenge observantie van de regels van Franciscus, maar uit verscheidene attestaties blijkt dat ook bij deze zusters het contact met de buitenwereld nog steeds geschiedde achter tralies.

De naam van het klooster

Het nieuwe Maaseiker klooster kreeg de naam “Sancta Maria et sancti Joannis in Sion”, in de volksmond het Sionklooster.

- 1655: het convent van Syon (RA. 11)
- 1694: dat Cappucineressen cloester (A. Kr)
- 1700: Int clooster Sion
- 1708: geschiet in het convent sion voor de tralien (Caeters 6 febr)
- 1765: omtrent het Sion (MR 18 aug)

Waar komt deze vreemde naam Sion vandaan? Primair was Sion (afgeleid van het Hebreeuwse woord tsijon, dat letterlijk hoog betekende) de naam voor één van de heuvels in Jeruzalem en bij uitbreiding de benaming voor de hele stad. Het is in deze connotatie dat het woord in het vroegchristelijke Europa een plechtig synoniem werd voor “hemel”, *het hemelse Sion*. Internationaal werd het woord in de 20ste eeuw bekend door de toen moderne afleiding zionisme, gelanceerd door de joodse journalist Theodor Herzl als benaming voor zijn politiek ideaal: een vaderland voor het verspreide Joodse volk en wel in Palestina. En zo leverde het Hebreeuws zijn bijdrage tot het Maaseiker straatnamenbestand.

De lotgevallen van het klooster

Over de geschiedenis en de lotgevallen van het Sionklooster zijn we uiterst karig ingelicht. In tegenstelling met het nabijgelegen klooster van de zusters agneten vlak er tegenover, hebben de zusters van Sion geen kronieken en zo goed als geen schriftelijke bronnen nagelaten. De bewoners waren doorgaans eenvoudige en vrome volkswomen en de precaire financiële situatie waarmee de gemeenschap startte, zou in de anderhalve eeuw dat de zusters in Maaseik vbleven, niet veel verbeteren. In het openbare leven van de stad hebben zij trouwens zo goed als geen rol gespeeld. Wel slaagden zij erin, dankzij de goodwill van vrome burgers, in het bezit te raken van een behoorlijke hoeveelheid onroerend goed. Maar de tijdsomstandigheden zorgden haast permanent voor ernstige tegenslagen.

35

bevondt dat se niet gefondeert waeren: maer heeft seer vaderlick hun getroost en geene rechten als van ons cloester willen hebben; int jaer 1735 is onsen pachthoff afgebrant die wij moeste op bouwen tot onsen schaede; int jaer 1737 moesten wij een nieuw pant maecken of het soude neer gevallen hebben; hebben oock veel schaede geleeden door renten en staen tegenwoordigh in peryckel van 4 ad 5 capitaelen te verliesen; soo dat wij verclaeren in alle rechtsinnigheyt twee duysent gulden jaerliex minder incomste te hebben, als wij tot het nootsaekelick onderhoudt soudon moeten hebben, betrouwende op de goedtheyt Godts die door het bij coemen van de dochters, al wederom wat laet bij coemen, om de selve te onderhouden, en alsoo is den staet van dit cloester geweest en noch alle jaeren vermindert. (Bundel I, Copie de l'état, de situation et des tribulations éprouvées par les religieuses Capucines de Sion à Maeseyck depuis leur émigration de Bois-le-Duc jusqu'en 1744, RAH).

Bezittingen van het Sionklooster

Merkwaardig is wel dat deze zusters van Sion, die in grote armoede leefden, toch over heel wat eigendommen beschikten. Al deze eigendommen had het klooster te danken aan giften, doorgaans van Maaseiker burgers die in hun testament hun eigen zielzaligheid wilden verzekeren. Wij mogen aannemen dat de zusters, als eenvoudige en wereldvreemde volkswrouwen, niet over de bekwaamheid, noch over de geschiktheid beschikten om hun eigendommen behoorlijk te beheren en rendabel te maken. In de geraadpleegde bronnen is er trouwens nergens sprake van enige boekhouding over pachtopbrengsten en dergelijke.

Pachthoven

- Colenhof in het Ven: 15 bunder.
- Genveurderhof in het Gremelslo: 18

bunder, waarvan de helft in 1643 gekocht van monsieur Pels en de andere helft in 1667 van Adriaen van der Heyden, samen voor 5 800 gulden. Tegen het einde van de 18de eeuw behoorde de boerderij aan de Cellebroeders van Maastricht.

- Boxhof in Geistingen: 28 bunder en 28 vrechten. In 1774 van Hubertus Hennissen als meest geïnteresseerde schuldeiser.
- De hof van Houtissen onder Dilsen, ook Bachushof genoemd.

Bos en houtwas

- een bos aan Genveurd
- een bos aan het Rouveld
- een bos genoemd Pelsecamp, vermoedelijk bij Genveurd
- een bos bij de Trichterstraat, 115 roeden
- een bos genoemd Zwartwater of Molsbosch, deels onder Maaseik, deels onder Ophoven
- een bos bij het Rouven onder Maaseik
- een bos genoemd de Lochterbrug, in het Gremelslo
- een dennenbos in het Gremelslo

Landerijen onder Maaseik

- een perceel aan de Verlorenkost
- een perceel in het Gasthuisveld, 99 roeden
- een perceel buiten de Hepperpoort
- een perceel achter de Gelderse Toren in het Bleumerveld
- een perceel genaamd Coenencamp
- een perceel in het Hepperveld achter het Ganzenkot, 168 roeden
- een perceel in Aldeneik in het Kleinveldje, 169 roeden
- een vrecht in het Hepperveld
- een perceel in het Zand bij Elen

Grasland

- een koeweide genaamd Zaadkempke, een halve bunder
- een halve weide in Aldeneik
- een half bunder aan Sint-Jansberg
- 366 roeden aan de Leemkuil
- 140 roeden aan de Haant in Aldeneik
- 430 roeden aan Boekenderpad

- 4 vrechten aan Kriekelsheuvel
- 331 vrechten aan de Hees
- anderhalve vrecht aan Sint-Jansbergerheide
- 2 weiden Achter Olmen, samen 450 roeden
- 2 percelen in het Bleumerveld, het ene 133, het andere 136 roeden
- 500 roeden aan de Gelderse Toren
- 172 roeden in de Hagerkamp in het Ven
- een halve bunder aan Grellen

Landerijen buiten Maaseik

- een halve bunder bij het Zand onder Elen
- 4 percelen hooibeemd in Stevensweert
- anderhalve bunder weide onder Linne
- In Ophoven: 118 roeden op de Boeketerweg, een halve bunder aan de Maas, 172 roeden in de Hagerkamp, 5 vrechten in het Leu in Bexkamp

Boomgaarden, hooiwas en weiden

- een boomgaard buiten de Eikerpoort
- een hooiweide achter de Gelderse

Toren

- een hooiweide genaamd Brouwersbaamd
- een weide Achter Olmen
- een koeweide op de Grote Weert
- een hooiweide op de Groezen bij Heren Laak

Huizen in de stad Maaseik

- in de Bleumerstraat naast het klooster
- drie huisjes in de Bleumerstraat, tegenover het klooster
- het huis genaamd De Blije Hoek
- een huis in de Marktstraat
- een huis aan de Bospoort
- een huis in de Boomgaardstraat
- een huisje in de Kleine Kerkstraat

Lijst der zusters in het klooster van Sion, overleden tussen 1677 en 1712, met plaats van herkomst, leeftijd van overlijden en overlijdensdatum
 Mechtildis, Den Bosch, 67 jaar, 23.4.1677
 Joanna Theresia, Den Bosch, 60 jaar, 31.5.1677
 Theresia Elisabeth, Roermond, 33 jaar, 13.2.1678

Gertruyt, Thorn, lekenzuster, 63 jaar, 3.9.1678
 Maria de Jesu, Waremont, 75 jaar, 13.11.1679
 Lambertina, Hasselt, 45 jaar, 1.7.1681 (verbleef slechts 15 maanden in het klooster)
 Elisabeth, Schindel, lekenzuster, 70 jaar, 25.1.1688
 Joanna Maria, Delft, 76 jaar, 22.12.1688
 Eugenia Francisca, Brussel, 26 jaar, 26.7.1690
 Gertruyt, Hilvarenbeek, lekenzuster, 82 jaar, 4.7.1693
 Maria Magdalena, Amsterdam, 70 jaar, 27.9.1695
 Barbara Joanna, Luik, 52 jaar, 10.12.1696
 Maria Louwijs, Tongerlo, 30 jaar, 26.7.1700
 Anna Catharina, Maaseik, 62 jaar, 2.9.1700
 Agnes Thara, lekenzuster, 80 jaar, 3.4.1701
 Joanna Elisabeth, Jülich, 71 jaar, 7.5.1701
 Cornelia Elisabeth, Rosmaal, lekenzuster, 69 jaar, 18.5.1701
 Joanna Françoise, Den Bosch, 68 jaar, 33 jaar overste, 16.1.1702
 Marie Agnes, Maaseik, 23 jaar, 15.9.1704
 Maria Emmanuel, Maastricht, 22 jaar, 27.9.1704
 Maria Bonaventura, de Novie Jubal, 69 jaar, 1.8.1705
 Dorothea, Riel, lekenzuster, 36 jaar, 6.3.1706
 Anna Angela, Maaseik, 68 jaar, 31.3.1706
 Françoise Catharina, Maaseik, 65 jaar, 2.10.1707
 Anna Catharina, Bree, lekenzuster, 1.5.1710
 Helena, Den Bosch, 75 jaar, 21.6.1711
 Maria Anna, Den Bosch, 80 jaar, 10.9.1711
 Angela, Maastricht, 59 jaar, 24.11.1711
 Anna Seraphine, Den Bosch, 69 jaar, 12.2.1712
 En zo gaat de bewaard gebleven lijst van maar liefst 88 zusters verder tot 1797.



Bronnen: Archief klooster van Sion (R.A. Hasselt)

Sion I: Pachten, renten, testamenten en uitgaven. 17de en 18de eeuw.

Sion II: Incomste van pachthoven, landerijen, leenhoven en huysinghe van de reguliere capucinessen. 1794-1796.

Sion III: Ontfanck van de capitaale penninghe. 1688-1756.

Sion IV: Register behaldende de renten toebehoorende het klooster Sion. 1662-1740.

Sion V: Eigendomstitels, 18de eeuw.

Sion VI: Necrologium van alle capucinessen in de Nederlanden, 1620-1796.

Bij de bouw van het huidige Rijksadministratief Centrum tussen Sionstraat en Bleumerpoort van 1988 tot maart 1990 stootte men bij graafwerken op het vroegere kerkhof van de zusters van Sion en werden talrijke graven gevonden. De stoffelijke resten werden opgegraven en nadien op het nieuwe kerkhof ter aarde gesteld. (Foto: Jackie Vencleef)

Oud-Maaseikenaar onderscheiden

Tony Van Wijck

Onlangs werden te Kortesse Marie-Claire Grommen, Willy Cartier en Jacques Vanwijck uitgeroepen tot erezuster en erebroeder van de Gerardusbroederschap, omwille van hun sociale inzet en steun aan de acties die het genootschap organiseert voor het goede doel.



Jacques Vanwijck (rechts op de foto) werd geboren in Maaseik als zoon van de bekende knapkoekbakker op de Markt. Bij de Maaseiker scouts, als kroonverkenner en later als adjunct-districtcommissaris, nam hij deel aan diverse sociale werken.

Als student te Leuven was hij actief in de sociale sector. Jacques was geruime tijd voorzitter van de Limburgse

“Roemeniëwerking”. Hij is begeleider van Erasmusstudenten en momenteel ook van OPJONO (opvang jongeren Oost-Europa) in Hasselt.

Jacques heeft een leerstoel “Transport en douane” aan de Hogeschool van de Universiteit Brussel.

Zijn universitaire vereniging steunt voluit de werking van de Gerardusbroederschap.

Op de zilverkleurige eremedaille staat de beeltenis van Sint-Gerardus van Majella, de heilige die zijn leven in Zuid-Italië eertijds wijdde aan minderbedeelden en kansarmen.

Jacques woont thans in de Groenstraat in Guigoven.

Hartelijk proficiat namens de redactie. (Bron: HBVL)

Ook Maaseik figureerde ooit op oud Belgisch papiergeld

42 Koen Smits

Elke vierde zaterdag van de maand wordt er in de schoolgebouwen van Sint-Jansberg een druk bijgewoonde hobbybeurs georganiseerd, waar verzamelaars van en handelaars in allerlei verzamelwaardige curiosa elkaar

ontmoeten. Ook op zaterdag 22 november 2014 trok ik een aantal uren en een vooraf gelimiteerd budget uit om mijn verzameling munten en papiergeld uit te breiden. Tijdens mijn zoektocht stootte ik o.a. op een oud Belgisch bankbiljet van 20 Frank(en), gedateerd 04.11.1912, van het zogenaamde type "Minerva", gedrukt in een voor die tijd vooruitstrevende tweekleurendruktechniek (vermiljoenrood en groen), met een Franstalige voorzijde en een Nederlandstalige keerzijde. Het biljet verkeert ook nu nog in een meer dan behoorlijke staat, zeker als je ermee rekening houdt dat dit bankje destijds het "werkpaard" van de papiergeldomloop in België was en dus doorgaans is overgeleverd in een veel slechtere toestand. De vraagprijs van de handelaar was, na het nodige afpingelen, meer dan aanvaardbaar, dus besteedde ik er graag een deel van mijn budget aan, want zo een uitgelezen kans krijg je niet vaak.



Franstalige voorzijde van het biljet



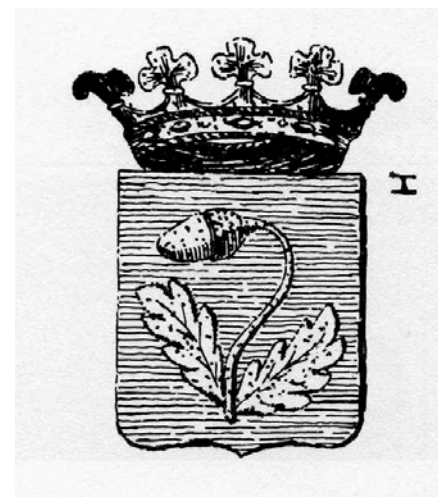
Nederlandstalige keerzijde van het biljet

Wat heeft dit oude biljet nu toch met Maaseik te maken? Wel, meer dan je op het eerste gezicht zou denken...

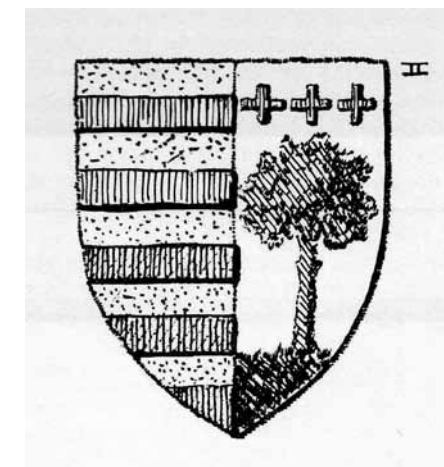
Op de Nederlandstalige keerzijde staan niet zo heel veel illustraties. Het meest opvallende alleszins vond ik die 39 rode rondjes met eerder slecht weergegeven, in het wit uitgespaarde, minuscule afbeeldingen erin. Verder onderzoek leerde mij dat die tekeningetjes

vereenvoudigde uitvoeringen van de wapenschilden van 39 Belgische steden, meer specifiek de hoofdplaatsen van alle bestuurlijke arrondissementen, zouden moeten voorstellen. In dat geval kan het niet anders dan dat ook het wapenschild van onze stad Maaseik er tussen staat. En ja, hoor! Het is misschien moeilijk te zien, maar een geoefend oog kan het terugvinden recht onder de "FR" van "FRANKEN".

43



Het "Hollandse" wapenschild van de Stad Maaseik



Het "Belgische" wapenschild van de Stad Maaseik (K.B. 22.05.1909)

Uiteraard staat hier nog het “Hollandse” wapenschild afgebeeld (een eikentwijgje met eikel en twee eikenblaadjes, uitgevoerd in goud met een hemelsblauwe achtergrond, volgens de regels van de heraldiek) en nog niet het huidige, want bij de invoering van dit type bankbiljet, in 1894, was er nog geen sprake van het huidige wapenschild. Dat is pas enkele jaren later, door een K.B. gedateerd 22.05.1909, geofficialiseerd geworden. Dat “Hollandse” wapenschild vinden we

ook nu nog terug midden in het fronton van de voorgevel van het Stadhuis op de Markt.

Geraadpleegde werken:
“De fraaie frank: Belgische munten en bankbiljetten sedert 1830”, Museum van de Nationale Bank van België, Brussel, 1989.
W. Sangers / G. Daniëls: “Maaseik: architectuur en historie”, De Nieuwe Mijnstreek, Beek NL, 1974.



Foto: Rik Nulens

44

Het ‘Van Eyckjaar 2014’ inspireert om de illustere gebroeders Jan en Hubert Van Eyck en hun 150-jarig standbeeld in te zetten voor tal van activiteiten en vieringen. Meer info hierover vindt u terug op de website www.vaneyckmaaseik.be en er is ook nog het mailadres vaneyckjaar@gmail.com.

Zaterdag 4 oktober verzamelde **Club 54 Maaseik** in Zaal Van Eyck. Gilbert Boonen stuurde ons dit verslag. 80 Deelnemers werden verwelkomd met bubbels of een fruitsapje en gingen achteraf aan tafel voor een heerlijk ontbijt. Met als rode draad ‘Jan en Hubert Van Eyck’, ‘de glimlach’ en ‘vriendschap’ trachtten de 60-jarigen uit Maaseik deze dag op een gezellige manier door te brengen.

Tijdens het ontbijt bracht leeftijdsgenoot José Raets op een ludieke wijze het verhaal van “De Rechtvaardige Rechters”.

Rond half twee was er een rondleiding in de Lotto Dôme, vervolgens een powerpointpresentatie over Het Lam Gods, voorgesteld door Stan Hendrickx.

Het Van Eyckjaar 2014 inspireert

Wim Corstjens

Op 7 september 2014 trokken 28 ‘Jannen en Baeren’ in stoet naar de Markt. Hun schitterende tenue, met vaardige en vrijwillige hand gemaakt door dames van het Van Eyckatelier, mochten zij houden. Sommigen stelden nu hun kledij ter beschikking van verschillende organisaties: scholen, verenigingen en feestvierders.



Foto: Gilbert Boonen

45

Hij vertelde waarom Jan Van Eyck met zoveel details en symboliek schilderde. René Westhovens besprak, als reumatoloog, de reumatische ziekten in de schilderijen van Van Eyck. Na de kelen gesmeerd te hebben, begaf men zich in groep naar de Markt. Daar wachtte een heerlijke verrassing: een standje met Leffe en frisse cava. Na een lekker glas ging iedereen naar de Zaal Van Eyck voor een aperitief, een toespraak, anekdotes over 60-jarigen door Zjang en Hubert, een optreden van de Hubertjeukes en een gastronomisch maal. Nadien nam de dj van Club 54 iedereen mee de nacht in. Er werd gezongen, gedanst, maar vooral veel bijgepraat. Het was een geslaagd feest!

46

Aan de 60'ers uit Maaseik, PROFICIAT en geniet van het leven!

Eerste rij, van links naar rechts: Veugeleers Jean-Louis, Deroye Roger, Kalders Jacky, alias Jang en Baer Van Eyck, Vandebosch Leone, Borkelmans Annie, Craeghs Els, Winkelmolen

Madeleine, Raets Marleen, Hellings Germaine, Jossels Guido, Nelissen Els, Verdonckschot Els, Aussems Anita, Hoedemakers Guido, Deckers Jean-Pierre, Martens Jan, Van Cauwelaert Yves.

Tweede rij, van links naar rechts: Dirix Henri, Goedermans Guillamme, van Briel Jos, Peers Gilbert, Gutschoven Marina, Wetzels Paul, Frenzen Louis, Evens Josette, Westhovens René, Baillien Jos, Cremers Ludo, Raets José, Geelissen Mariette, Corstjens Willem, Hendrickx Stan, Dirickx Henri.

Laatste rij, van links naar rechts: Vanthoor Jacky, Goyens Mathieu, Fincken Mathieu, Michiels Marie-Louise, Boonen Gilbert, Nelissen Marielle, Kunnen Robert, Timmermans Els, Gerarts Herman, Vanaanholt Nico, Vanwijck Jos.

Maandag 13 oktober kwam **Ziekenzorg Maaseik** samen voor de jaarlijkse 'Dag van de chronische zieken' in het parochiecentrum van Maaseik. Zjang en Baer waren er ook bij.



vooravond van de dag dat de patroonheilige in de kerk werd gevierd. Die viering werd in Maaseik en omgeving het "bestieëke" genoemd en bestond erin dat geheel onverwacht alle familieleden, ma, pa, broers en zusjes, de kamer binnenkwamen onder het zingen van de volgende deun:

Heden is het de avond, morgen is 't de dag dat men Sint-Theo besteken mag

En heel die eenvoudige, maar in de kinderoogen van de feesteling gezellige viering, werd het "bestieëke" genoemd. "We môtte dezen avoend de kleine bestieëke". Daarom werd er bij Wassenbergh wat speelgoed gekocht en bij Mèri-jke Sjóws wat snoep: kermelle, Engels zawn en babbelaers of sjöklaat. Dat alles werd in het geheim met koordjes aan een bezem gehangen, waarmee het hele gezin onder het zingen de huiskamer binnenkwam om de feesteling daar te verrassen.

47

Het woord "bestieëke" heeft het jammer genoeg niet overleefd. Het roept bij schrijver dezes en zijn leeftijdsgenoten wel nog prettige herinneringen op. Maar wat betekende het woord. In het Middelnederlands, onze taal in de middeleeuwen? Het betekende zoveel als: iemand gunstig stemmen, iemand voor zich innemen. Het verwante Duitse "bestechen" heeft nog altijd diezelfde betekenis, nl. iemand gunstig beïnvloeden. We veronderstellen dat deze vroegere viering oorspronkelijk de bedoeling had niet alleen de gevierde te beïnvloeden, maar ook en vooral de heilige en hemelse naampatroon gunstig te stemmen en zijn aardse naamdrager vanuit de paradijselijke contreien te beschutten en te beschermen.

Dat vroegere "bestieëke" is verleden tijd. De viering van de voornaam, ontleend aan de naam van de patroonheilige, is vervangen door de viering van de verjaardag en dit wegens verscheidene

BESTIEËKE, Maaseiker taal(v) aardigheid

Martin Boonen

De laatste 50 jaar hebben zich in ons bestaan heel wat veranderingen voorgedaan. We leerden leven met tv en computer, met gsm, iPhone en aanverwante technische hebbedingetjes, die ons leven drastisch hebben beïnvloed. Maar niet alleen de technische vondsten, ook onze mentaliteit is grondig veranderd, veranderingen die zelfs ons taalgebruik hebben beïnvloed. Oude gebruiken verdwenen uit ons leven en samen met die gebruiken natuurlijk ook de woorden waarmee wij ze benoemden.

Nog geen halve eeuw geleden werd in een doorsnee Maaseiker gezin niet de verjaardag van zoon of dochter gevierd, maar de kerkelijke feestdag van zijn of haar patroonheilige van wie zij de voornaam droegen. En hoe men in de volksmond ook genoemd werd, Thei, Theio, Door of Theodoor, iedereen wist dat zijn patroonheilige de Heilige Theodorus was en daarbij ook de exacte datum van diens kerkelijke feestdag. De huiselijke en eenvoudige viering gebeurde in de huiselijke kring en bestond uit het geven van één of meer geschenkjes en wat snoep, altijd op de

oorzaken. Het geloof in heiligen en in hun beschermende kracht is de laatste jaren drastisch verminderd. Wie kent er nog de verhalen over Paulus, Lutgardis of Martinus? Trouwens, sinds enkele tientallen jaren mogen de ouders aan een boreling bij de aangifte namen geven als *Summer, Autumn, Venus, Melody of Shailene*. In mijn verbeelding hoor ik een oude priester denken: "o tempora, o mores", "wat een tijden, wat een zeden".



De Heilige Martinus, bisschop, patroonheilige van de auteur dezes. Martinus is wellicht een van de bekendste en populairste heiligen. Als jonge Romeinse soldaat te paard trof Martinus op zijn tocht door Gallië (het huidige Frankrijk) in de buurt van Amiens een man aan, bibberend van de kou, langs de kant van de weg. Martinus nam zijn zwaard, sneed zijn mantel in twee en gaf de verkleumde man een helft van zijn mantel. Dezelfde nacht verscheen Christus aan Martinus, gekleed met de ene helft van de mantel die hij enkele uren daarvoor aan die man had gegeven. Na dit alles verliet hij het leger en werd hij op 18-jarige leeftijd gedoopt. Martinus werd leerling van Hilarius van Poitiers en daarna kluizenaar in Ligugé. In 371 werd hij gekozen tot bisschop van Tours waar hij vier jaar later een klooster stichtte. Sint-Martinus overleed op 8 november 397 en werd begraven op 11 november, vandaar zijn naamfeest op deze dag. (Bron: Kerknet.be)

Wist ge?

Dat E.H. Jan Lavigne, Ere-vicaris van het Bisdom Hasselt, zijn 100ste verjaardag vierde in het nieuwe woonzorgcentrum De Maaspoorte. Eerder al, op 1 april 2013, vierde hij zijn 75-jarig priesterschap. Van harte gefeliciteerd!

Waar hoeden zijn, betalen geen mutsen

Marcel Leduc

Vijftien jaar geleden overleed de Maaseiker tekenaar, dichter, nar, schilder, 'tónnewatsjer', acteur en levenskunstenaar Jan Peeters. De Aldeneikenaar Marcel Leduc, héél lang bevriend met Jan, kijkt achterom...



Een melancholische clown in een verkeerd circus?

In mijn geheugen zit het moment dat ik de dood van Jan Peeters te horen kreeg, nog helder opgeslagen. Dinsdag 25 januari 2000 belde zijn zus me iets na twaalfen op dat Jan 's morgens in het ziekenhuis van Bree plotseling was overleden. Verbijsterd en vol ongelooft

luisterde ik naar het verhaal, waarin ze het laatste uur uit het leven van haar broer reconstrueerde. Ademhalingsproblemen, die hem de jaren voordien reeds belemmerden om nog makkelijk te stappen, waren zó acuut geworden dat ze uiteindelijk tot de fatale afloop hadden geleid. Hij is nauwelijks 54 jaar geworden. Totaal onverwacht moest Jan op die kille winterdag vertrekken naar de Omineuze Overkant, waarover hij als een moderne Socrates op de markt urenlang kon redekavelen met wie zijn pad kruiste. Aan gene zijde stroomt echter niet de Maas, door hem geliefd en vaak bezongen, maar wel de Lethe met haar bijzondere kracht. Wie er als berouwvolle ziel van drinkt, vergeet van de weeromstuit zijn aardse zonden en schulden. Ik geloof dat mijn liederlijke vriend die ultieme dronk in één slok heeft doorgespoeld - zoals hij dat ook kon met een glas schuimende Duvel - om vrij van alle twijfel en met wakkere ogen te beginnen aan een explosief colorieke triptiek van het *Dies Irae*, de dag van toorn aan het einde der tijden. Tijdens zijn begrafenis op Egelsveld gaf Boreas, de god van de noordenwind, al een flinke aanzet tot sfeerschepping van het eerste luik, want het woei scherp en schraal over de dodenakker. Ik heb er wel alle vertrouwen in dat Jan, met de koppigheid en het retorisch talent die hem eigen waren, in zijn polemieken met de goden niet gaat resigneren. In een magistrale beweging zal hij balorig en soeverein zijn laatste oordeel ontvouwen. Daarna kan hij eindelijk weer thuishoeren bij 'De Lieve Heer', waar hij jarenlang heeft gewoond.

■ Jan hield van woordspelingen, kon spitsvondig reasonneren - soms zelfs jezuïtisch - en maakte vaak grappige associaties. Ik herinner me nog goed toen hij me voor het eerst het verhaal vertelde dat hij ter wereld was gekomen in 'De Verkeerde Wereld', een schitterend burgerhuis op de Bosstraat in Maaseik.

Het ossenoog boven de deur wordt versierd met een wereldbol waarop onderaan een kruis hangt. Hetzelfde embleem is te zien op het schilderij *Nederlandse Spreekwoorden* van Pieter Brueghel de Oude uit het midden van de zestiende eeuw. Men kan het interpreteren als een wereld op zijn kop waarin niets lijkt wat het is. Dat idee past in die tijd, begin jaren zeventig, bij Jan als een oude jas. Hij koketteert met de analogie van de naam van zijn geboortehuis en de kritische kijk die hij ontwikkelt op een maatschappij die steeds kapitalistischer, rationeler en killer wordt. Maar gaandeweg maakt hij de contramine tot zijn handelsmerk. Wat speels begon als een voor de hand liggende trouwvaille, versteent langzaam tot een eigenschap. Te pas en onpas gooit hij de kont tegen de krib van kerk en staat. Als een harlekijn uit de traditie van de *commedia dell'arte* maakt hij van elke gelegenheid gebruik om in een tomeloze vrijheid zijn mening scherp en theatraal te verwoorden. Die geëngageerde houding leidt vaak tot botsingen met zijn opdrachtgevers en onbegrip in zijn naaste omgeving. Voor het eerst wordt hij geconfronteerd met een ernstig gebrek aan geld, een probleem dat later chronisch zal worden. In de liefde vindt Jan ook geen rust en geluk. Zijn verhouding met vrouwen verloopt ingewikkeld en is penibel: nu eens te zot en dan weer te bot. Geleidelijk aan verandert de vrolijke nar in een melancholische clown. Die evolutie bereikt een eerste dieptepunt in het niets ontziende zelfportret op de omslag en laatste pagina van de dichtbundel *Inventaris tot 17 mei 1979*, een schitterende ode aan zijn moeder. Jan is dan amper 33 jaar. In lyrische zinnen kijkt hij terug op een onbezonnen jeugd, die toch ook getekend wordt door het vroege overlijden van zijn vader. Hij schetst zichzelf als een tragische clown, beschrijft het failliet van een mislukte relatie en spreekt als zoon zijn liefde uit voor 'moeke' die hem in

'De Verkeerde Werelt' het leven heeft geschonken. Ik citeer het slot van het gedicht VII:

*Jij hebt het kind in mij gedood
de erfgenaam van
het koninkrijk van de narren
het keizerrijk van de clowns
de hemel verbeelding
weet je nog wel?*

*En ik keerde terug naar haar schoot
waar de liefde echt was en natuurlijk
groot en sterk geworden
door haar leven.*

*en ze voelde mee met mijn verdriet
en ze voelde mee met mijn haat,*

*Mevrouw de Weduwe Willem Peeters-
Claessens,
mijn moeder.*

|| Wie de negen gedichten ernstig wil lezen en de aansluitende tekeningen goed bekijkt, kan niet anders dan besluiten dat Jan zichzelf als een melancholische clown, ziet die terecht is



gekomen in een verkeerd circus. Dat is immers de beste omschrijving van de wereld zoals hij hem vaak typeert in woord en beeld: geen vrolijke plek om rond te banjeren, maar een absurd oord waar haat, leugen, afgunst, ijdelheid en wantrouwen in permanente oorlog zijn met elkaar. De dromer Jan Peeters past echt niet in dat kille circus, een technocratisch dansfeest waarin geloof, hoop en liefde muurbloempjes zijn. Hij is *unzeitgemäß*, staat buiten de tijdsgeest en blijft tegen beter weten in zijn utopische gedachten koesteren. Toch hebben zijn lichaam en geest in die tijd al sterk te lijden gehad van de harde *condition humaine*, het menselijk tekort dat in de loop van zijn leven steeds groter zal worden. Jan lijdt aan de pijn van het zijn. Misschien kan een snit uit tekening VIII als voorbeeld dienen. In een desolaat landschap, slechts opgefleurd door kale bomen voor een muur en een stoel die beangstigend leeg blijft, staat de clown Jan met een doodskistje onder de rechterarm. Hij begint zijn laatste gedicht IX als volgt:

*Nu ben ik stil geworden
en heb me
met stukken en brokken
weer samengesteld
Haat en liefde raken langzaam
uitgezongen*

Jan is een jonge dertiger als hij in 1979 deze regels schrijft. Zeven jaar vroeger had hij een schitterende ommekeer ontworpen ter ere van de heiligen Harlindis en Relindis en hielp hij mee bij de uitbouw van het jeugdhuis *De Keerkring*. In 1974 won hij de prijs voor het beste filmscenario met *Ooggetuige* van een leugen en enkele jaren later zette hij zijn schouders onder *Cre'act*. Het zijn succesvolle, creatieve jaren, die aan het eind van het decennium in mineur eindigen. De existentiële twijfels en angsten zijn echter nooit ver weg geweest en zullen vanaf dan alleen maar toenemen.

||| Nochtans had hij aan het begin van zijn middelbare school een vliegende start genomen. Hij voelt zich in zijn sas op het college van de kruisheren in de Pelsersstraat te Maaseik. Jan studeert gemakkelijk en haalt mooie resultaten. Ook daarin speelt zijn moeder, een slimme vrouw met gezond verstand, en de intellectuele sfeer in de familie Peeters een stimulerende rol. Hij mislukt dan wel in zijn opleiding voor Germaanse filologie in Leuven, zoals die studie toen nog werd genoemd, maar hij komt uiteindelijk wel terug naar huis met een diploma als regent. Waarschijnlijk is Jan in die tijd veel meer met cabaret bezig dan met de speurtocht naar anglicismen, want als leraar gaat het van in het begin goed fout. Hij kan niet aarden in een school waar structuren en studievoorschriften belangrijker zijn dan de aandacht voor creativiteit van de leerlingen. Jan ondermijnt met veel plezier de pedagogische adviezen en daagt de studenten met zijn scherpe geest voortdurend intellectueel uit. De klas wordt een artistiek laboratorium voor hem. Die houding, waarin hij geen verandering kan of wil brengen, dwingt hem tot een lange kruistocht langs diverse scholen. Uiteindelijk verliest hij zijn bescheiden baan en het kleine loon dat daaraan gekoppeld was, definitief aan het eind van de jaren tachtig. Daarna moet Jan met wandelstok en bedelzak door de woestijn.

Toch heeft hij lang en hardnekkig geprobeerd om als kunstenaar een zelfstandig handeltje uit de grond te stampen. Vrijheid en creativiteit, twee eigenschappen die iedere artiest diep koestert, gedijen het best in een levensgang zonder al te veel gezag. Op vrijdag 30 april 1971 staat hij voor het eerst als kleinkunstenaar op het toneel van Zaal Van Eyck, een avond waar ook Miek en Roel en Het Horizonkwartet (laureaat 'Ontdek de Ster' 1965) optreden. Ik heb die voorstelling niet gezien, maar het moet een groot succes



zijn geweest voor Jan. Maanden later sprak hij, homerisch lachend en schuddend en schokkend over zijn hele lijf, er nog met mij over in een of ander café. Er leek een grootse toekomst weggelegd voor hem als troubadour of vagant.

Precies die minnezangerige houding, weliswaar met een anarchistische inslag, is een blijvend punt van discussie gebleven in de bijna dertig jaren waarin ik met Jan bevriend ben geweest. De dag voorafgaand aan de kleinkunstavond had ik bij uitgeverij Romen & Zonen op de Markt in Maaseik - ze huisden in het monumentale huis De Leliën - het kritische manifest *De eendimensionale mens* van de Duitse filosoof Herbert Marcuse gekocht. De datum, 29 april 1971, heb ik keurig in het boek genoteerd. Toen begreep ik nog geen helft van de inhoud, maar het boek heeft me toch sterk geïnspireerd om voortdurend behoedzaam te blijven zoeken - nu eens scherp analytisch, dan weer breed synthetisch - naar verklaringen en interpretaties van allerhande gebeurtenissen in een

schijnbaar absurde wereld. Jan daarentegen leek permanent te leven in een cultuur van tederheid, intense sensitiviteit en volatiele emoties. All you need is love was de basis van zijn levenshouding, ondanks de tegenkanten en kritiek op zijn werk en persoon. Hij dweept met Jacques Brel, die in 1996 op zijn jaarlijkse kalender nog met een gedicht en portret wordt geëerd, en het Franse chanson. Misschien drukt George Moustaki in de laatste regels van *Le métèque een belangrijk aspect uit van Jans leven: Avec mes mains de maraudeur/de musicien et de rôdeur/qui ont pillé tant de jardins/avec ma bouche qui a bu/qui a embrassé et mordu/sans jamais assouvir sa faim* of het verhaal van een stroper, een zwerver, een musicus, die vele tuinen heeft geplunderd, met een mond die heeft gedronken en bemind, maar nooit gelaafd kon worden.

En, voeg ik er dan nog aan toe, een nar die veel heeft geweend en getobd, want in zijn *sirkus* waren de echte lach en ware liefde ver te zoeken.

Maaseikenaren publiceren...

Jaak Bergers

ZIEKTEN EN GENEZERS



Onze medewerker Martin Boonen blijft allerhande facetten van het Maaseiker verleden grondig en ijverig uitspitten. In zijn laatste werk, weer een uitgave van de "Werkgroep Documentatie Maaseik" met de medewerking van het stadsbestuur, behandelt hij "Ziekten en

genezers in het vroegere Maaseik". In vergelijking met nu was er in de vorige eeuwen een duidelijk gebrek aan hygiëne. Om toch gezond te kunnen blijven, hadden de mensen van toen naast de volksgeneeskunde (planten, kruiden, magie, geloof en helende heiligen) ook nog de vele gezondheidszorgers: geneesheren, apothekers, vroedvrouwen tot en met genezers zonder diploma. De vroegere infrastructuur (het gasthuis, het sieckhuys en het oud-hospitaal) komen ook ter sprake alsook de gevreesde epidemieën zoals melaatsheid, pest, dysenterie en cholera. Afgerond wordt met fragmenten uit het dagboek van dr. Korsten, een Maaseiker arts uit de 18de eeuw die zelf ook

gezondheidsproblemen (o.a. jicht en ischias) had. Dat dagboek is bewaard gebleven, het behandelt naast persoonlijke gegevens ook info over Maaseik. Zeer interessant in de context van Martin Boonens boek is de info die het bevat over de geneeskunde en haar toepassingen in de 18de eeuw. Het boek van Martin Boonen bevat tevens op pp. 40-42 een lijst "Ziek en gezond in de Maaseiker volkstaal", die de lezer zeker leuk zal vinden. Bij elk item van de 110 pagina's van de editie staan talrijke, typerende details en weetjes. Rijk beeldmateriaal verwerkte Jacky Vanclief in deze uitgave, die vlot leest en nogmaals bewijst dat er niets nieuws is onder de zon: de mensen worden ziek en bestrijden met de hulp van genezers en allerlei hulpmiddelen hun kwalen. Het historisch kader verandert en dat kan je hier in dit werk eens te meer vaststellen. Aanbevolen lectuur, zeker voor Maaseikenaren, die veel zullen herkennen. Prijs € 15, te bekomen bij Toerisme Maaseik, Markt 45.

Maaseikenaren publiceren...

Jaak Bergers

54



Het dialect is in Maaseik een actief gegeven: het wordt er nog veel gesproken en geschreven, bestudeerd en gepromoot in en via allerlei activiteiten. Ook ons tijdschrift speelt mee in dit verhaal.

Vanaf de eerste jaargangen verschenen er artikels o.a. over de dialectspelling, Bargoens en vaste rubrieken, zoals "Maaseiker Idioticon", "Mezeiker Leedsjes" en "Maaseiker spreuken, zegswijzen en gezegden". **Tony Van Wijck** was en bleef de drijvende kracht hierachter. Recent bundelde hij, na 35 jaar verzamelen, 3000 typische uitdrukkingen en spreekwoorden - niet allemaal lokale, maar het gaat toch om uitspraken uit de omgeving, die vaak een Maaseiker toets kregen - in zijn "**Mezeiker Sprieëkwoëërdeboek, bäörentig vol taalzewieëlkes**". De layout is van Studio Segers en de illustrerende, originele en grappige cartoons tekende Gerard Segers.

Het zijn meerwaarden voor dit echt verzamelobject. Zijn inspiratie vond Tony

op café, altijd bij echte Maaseikenaren. In een korte, inleidende tekst legt hij het verschil uit tussen een spreekwoord en een uitdrukking. Er zijn ook nog een hele reeks tussensoorten. De 3 000 items zijn alfabetisch en volgens trefwoord geordend. Zijn lijst vindt hij zelf niet volledig, want bijna elke dag hoort en noteert hij nog nieuwe zegswijzen of spreekwoorden. Het spreekwoordenboek werd gedrukt op 500 exemplaren en met de steun van het Heilig Wammes gerealiseerd. Deze vereniging staat niet alleen borg voor het jaarlijkse uitgebreide carnavalsgebeuren in onze stad, maar heeft ook als doelstelling het behoud van de Maaseiker eigenheid en besteedt daarom tevens veel aandacht aan het Maaseiker dialect. In de vorige jaren gaf zij op onregelmatige basis boeken uit over dit onderwerp en ieder jaar een lijvige carnavalskrant in onze eigen Maaseiker taal.



In 2016 wil een denk-, zoek- en redactiegroep bestaande uit: Theo Kees, Maddy Colson, Tony Van Wijck, Wim Corstjens, Martin Boonen, Jaak Bergers en een hele schaar andere medewerkers het unieke leeswoordenboek (met 25 000 voorbeeldzinnen en ruim 10 000 titelwoorden) in de Maaseiker volkstaal, "De Groeëte Mezeiker Diksjenaer" finaliseren. Het dialect in Maaseik leeft.

Het spreekwoordenboek van Tony Van Wijck, 150 pagina's dik, kost 15 euro en is verkrijgbaar bij/via de leden van Het Heilig Wammes en bij Rooske op de Bosstraat. Een ideale geschenktip voor de eindejaarsfeesten.



Louis Brans en zijn nostalgische band met Maaseik

Jan Gerits

55



Louis Brans (°Rekem, 29 juni 1929 - †3 januari 2012) profileerde zich zijn ganse leven als een heemverbonden Maaslander. Hij had ook een nostalgische band met Maaseik, waar hij in de jaren 1946-1949 aan het college van de kruisheren zijn humaniorastudies voltooide. Naast zijn beroepsbezigheden was Louis Brans bedrijvig als journalist en hij verwierf tevens bekendheid op het literaire vlak.

Zijn letterkundig oeuvre omvat, naast een roman, ook nog gedichten en haiku's, columns, sprookjes en sagen, kortverhalen en essays. Bij heel wat gedichten schreef hij zelf de muzikale begeleiding.

Ook toonde hij interesse voor plaatselijke geschiedenis en levensbeschrijvingen, waarvan hij er trouwens negen, gewijd aan Maaslandse auteurs, liet verschijnen in de toen door hem geleide biografische reeks "Limburgse Monografieën". In Rekem maakte hij zich verdienstelijk als een bewkame toeristische gids, die op een treffende manier het historisch en volkskundig verleden van zijn dorp kon toelichten. Louis Brans maakte dus naam als een veelzijdige man, met een ruime culturele belangstelling en een parate erudiete kennis.

Bovendien onderscheidde hij zich als een graag beluisterde voordrachtgever, met zin voor humor en, als het moest, voor ironie. Allerhande woordspelingen en kwinkslagen waren nooit ver weg. Ook bezat hij een levendige verbeelding, waarin hij kon wegebben en zijn toehoorders kon boeien. Hij hield zich eveneens bezig met schilderkunst, maakte beeldhouwwerken en leverde verdienstelijk werk als restaurator. Louis was een rasechte levenskunstenaar. In de wereld van de Limburgse schrijvers onderscheidde hij zich als een originele en schilderachtige figuur. Louis was niet de man van academische vergaderingen, maar was veel eerder gesteld op warme gezelligheid.

Ondanks zijn veelzijdige literaire en artistieke bezigheden, liet hij zich niet gemakkelijk strikken voor een interview of voor een meer uitgebreide biografie, zodat tijdens zijn leven erg weinig over hem werd gepubliceerd. Nadat op 2 juni 2013 in Oud-Rekem een gedenkplaat voor hem was onthuld (1), werd in 2014 ook een biografie aan zijn leven en veelzijdig werk gewijd (2).

Louis Brans onderscheidde zich vooral als een goed geïnspireerde dichter. Heel wat gedichten bleven echter onuitgegeven. In zijn poëzie nam het Maasland, zijn geboortestreek, dat hij liefhad en waarmee hij zich innig verbonden voelde, een eminente plaats in. Het lag dan ook voor de hand dat hij verschillende gedichten wijdde aan de Maas en de streek, die aan de stroom haar naam ontleende (3).

Ook Maaseik ontbreekt niet in zijn literaire nalatenschap. Hij schreef enkele korte prozastukken over de stad, die sinds zijn studententijd een opmerkelijke plaats kreeg in zijn hart. In november 2001 maakte hij het volgende gedicht over Maaseik:

Maaseik by an outsider

*Maaseik dat is niet Hasselt
want Hasselt is alleen maar kaal.*

*Maaseik is ook niet Tongeren
Tongeren is enkel lui.*

*Maaseik is ook Sint-Truiden niet
dat is alleen maar lekker.*

*Maaseik is meer
een beetje kaal
en lui als die van Tongeren
zo lekker als Sint-Truiden
en daarbij hovaardig
trots met recht en reden
op een sterk verleden.*

*Twee maagden aan de Maas
zorgden voor Aldeneik.*

*Twee mannen op de markt
de roem van Nieuwe Eik.*

*En wat is er dan zo lekker
als een knapkoek van Maaseik.*

Louis Brans kende Maaseik en hield van de stad van zijn jeugd. Hij keerde er meermaals terug, was een trouwe bezoeker van de jaarlijkse boekenbeurs

en betrok de stad geregeld in zijn gesprekken. In november 2003 selecteerde hij drie gedichten over Maaseik uit het verzameld werk van zijn vriend Hilarion Thans (1884-1963), de franciscaanse dichter, die in het minderbroedersklooster van Rekem verbleef. Hij verwerkte die gedichten in het artikel: "*Maaseik in de poëzie*".

De band die Louis met Maaseik koesterde, blijkt ook uit zijn medewerking aan "*De Maaseikenaar*". In 2004 publiceerde hij het gedicht "*De Abtsmoord op St. Jansberg*", dat getuigt van dichterlijke fantasie (4). Hij wijdde in 2005 een artikel aan zijn vrienden, kruisheer Willem Sangers en Jan Toonen, zijn medestudent en jaargenoot in Maaseik (5). Zijn nostalgische band met Maaseik kwam dus geregeld tot uiting in zijn letterkundig werk.

(1) J. GERITS, *Louis Brans feestelijk herdacht in Oud-Rekem*, in: *Oostland*, LXIII, 2013, nr. 195, p. 71-77.

(2) J. GERITS, *Louis Brans (1929-2012), levensgenieter, kunstenaar, gids en veelzijdige publicist*, in: *Limburgse Monografieën*, XXV, 2014, nr. 2(99), 69 p., ill.

(3) J. GERITS, *Louis Brans (1929-2012), een heemverbonden Maaslander*, in: *Heemkunde Limburg*, 2014, nr. 3, p. 13-17, ill.

(4) L. BRANS, *De Abtsmoord op St.-Jansberg*, in: *De Maaseikenaar*, XXXV, 2004, nr. 1, p. 64.

(5) L. BRANS, *Jan en Willem*, in: *De Maaseikenaar*, XXXVI, 2005, p. 16-17.

70-jarigen feest

1. Marie-Thérèse Winckels
2. Mariet Beunen
3. Jean Henckens
4. Lilliane Breels
5. Jacky Langers
6. Michel Housen
7. Silvia Fransen
8. René Brauns
9. Magda Brauns
10. Gaby Vanwijck
11. Loe Ruers *
12. Annelies Bogaerts
13. Monique Waelbers
14. René Geusen
15. René Buyle
16. Cor Konings
17. Mia Raets
18. José Claessens
19. Jos Parren
20. Marie-Thérèse Janssen

21. Elly Wijnen
 22. José Gerarts
 23. Willy De Coster
 24. Jo Flypo
 25. Jean Nies
 26. Arnold Steegen
 27. Alice Trips
 28. Gerda Kalders
 29. Annie Aengeveld
 30. José Vandeweerd
 31. René Neel
 32. Ludo Krawinkel
 33. Marie-Lène Snykers
 34. Gemmy Martens
 35. Mathieu Coenen
- Niet op de foto: Jos Verlaak en Rosa Hijts
* Klasgenoot Bewaarschool en Fraterschool (geb. 1945)

Maaseik, 26 september 2014



In memoriam Piet Van Venckenray

(°2 april 1937 - †9 oktober 2014)

Jaak Bergers



Elk levensverhaal is eindig, aard en tijdstip van de dood zijn de grootste onbekenden. Weer wisselde iemand tijd met eeuwigheid en wordt hij herinnering.

Piet Van Venckenray was een echte Maaseikenaar. Hij hield van zijn stad, bestudeerde haar verleden en droomde van haar toekomst. Hij had zo zijn plannen en opties, goed doordacht en afgewogen. Hij volgde niet per se de traditionele paden, wist goed waarom en hoe hij ook op andere manieren de toekomst, de zijne en van zijn stad Maaseik, zou willen zien evolueren.

Hij is actief betrokken geweest bij heel wat Maaseiker initiatieven en verenigingen. Hij schreef ook wel eens bijdragen voor ons tijdschrift. Vooral het voetbal interesseerde hem. Hij en zijn broers, Bert (°1940 - †2000) en Jef, waren spelers van de eerste ploegen van Maaseik FC, toen het in de jaren 1960 nog een eer was zijn eigen stad te mogen vertegenwoordigen in een sportploeg samen met zijn broers. Later werd het eerder een geldkwestie dan een eer, komen de spelers van andere dorpen, steden, landen en werelddelen.

Piet was ook jaren een gewaardeerd jeugdtrainer en talentscout. De laatste jaren van zijn leven sukkelde hij erg met zijn gezondheid. Op zijn bidprentje stond duidelijk en kort hoe hij graag zijn en ieders leven zag: "Stralende dagen, huil niet wanneer ze voorbij zijn, maar glimlach omdat ze er zijn".

Oud-Maaseikenaar Theo Peustjens beklimt de Himalaya

60 Wim Corstjens

Oud-Maaseikenaar Theo Peustjens heeft op 69-jarige leeftijd een unieke prestatie geleverd tijdens zijn 17-daagse trektocht door het Himalayagebergte in Nepal. Op de 7de dag van deze topbelevens bereikte hij, samen met zijn Nepalese gids, het basiskamp van de Mount Everest, gelegen op een hoogte van 5360 m. Van hieruit vertrekken de meer ervaren klimmers naar de top van deze bergreus.

Nog te vermelden valt dat hij tijdens deze tocht, bij de beklimming van de Gokyo Ri (5 483 m), een merkwaardige ontmoeting had met Mark English. Deze 55 jarige Nieuw-Zeelands klimmer kwam in 1982 tijdens een reddingsoperatie in een sneeuwstorm terecht en bleef 14 dagen in een ijsgrot gevangen. Daardoor verloor hij beide benen. Dit belet hem niet om op twee kunstbenen zijn geliefde sport te beoefenen.

De redactie feliciteert Theo met zijn sportieve prestatie.



In memoriam Isabelle "Mouche" Kraewinkels

(°24-09-1942 - †22-11-2014)

Johnny Coolen



Isabelle, beter gekend als "Mouche", was in Maaseik een bekend iemand. Al kent men haar niet persoonlijk, toch weet elkeen wie "Mouche" is. Zij is een begrip in en voor Maaseik. Zij was een beetje stuurs, kortaf. Maar dat was een pantser. Zo moest ze zich een beetje beschermen, want anders zou ze zichzelf nog

weggeven. Ze bracht eens lekkere, zelfgebakken wafels mee naar een vergadering. Ik vroeg: "Joarig?", en zij: "Nae, zoè mér. Néét good?". Na de vergadering kwam ze af, ietwat verontschuldigend: "Nae, mér iech haw nog gét eikes uuver en iech dach, iech maak nog rap gét waofèle." Zo was ze.

De microbe van bakken en koken had "Mouche" van haar moeder. Maar ook het verzamelen en opzoeken had ze van haar moeder overgenomen en dat werd een grote passie.

Haar kookkunst bracht ze in de praktijk in haar beroep: het uitbaten van restaurant "De Posthoorn" op de Bosstraat. Maar niet alleen daar liet ze van zich horen. Telkens als het over eten ging, droeg zij haar steentje bij. Bijvoorbeeld bij de "Nacht van de geschiedenis" zorgde zij regelmatig voor hapjes. Of in "De week van de smaak" trok ze steeds hard aan de kar. Vorig jaar nog gaf ze een receptenboek uit met de menu's voor het feestmaal ter gelegenheid van de inhuldiging van het standbeeld van de Van Eycks, 150 jaar geleden. Ja, dat Van Eyckjaar 2014 was belangrijk voor haar. In 1997 kreeg ze zelfs het Joachim Beuckelaer-Eremerk uitgereikt door de Academie voor streekgebonden gastronomie. Dat kreeg ze voor, en ik citeer: "het bewaren van de aloude gewoonte boekweitkoek te bakken als streekgebonden bereiding, samen met de traditionele manier van opdienen". De "bokëskook" werd namelijk opgediend op een platte rieten onderlegger, "e kokenäörtsje" in het Maaseiker dialect. Hieruit blijkt duidelijk dat "Mouche", zelfs bij het koken, met erfgoed bezig was.

Haar tweede natuur, het verzamelen en bewaren, heeft ze kunnen verankeren in de "Wergroep Documentatie Maaseik". In 1986 zag deze vereniging in "de Posthoorn" onder impuls van "Mouche" het levenslicht. Zij wist het stadsbestuur

61

te overtuigen van het belang van een heemkundige vereniging en dat werd later vastgelegd in een overeenkomst. En vanaf het moment dat ze zelf voorzitter werd van de "Werkgroep" heeft ze de goede relatie met het stadsbestuur alleen maar weten te versterken. De samenwerking resulteerde in diverse tentoonstellingen, o.a. over de ursulinen, de fraters, en de Eerste Wereldoorlog. Er werd nauw samengewerkt met de "Pater Sangerskring", het "Davidsfonds", de musea, de "Gidsenbond", de dienst toerisme, de bibliotheek en met andere heemkundige kringen binnen en buiten onze stad. Ze had een enorme kennis over Maaseik en werd vaak geraadpleegd.

62

"Mouche" wilde het belang van het erfgoed breed uitdragen en ervoor zorgen dat iedereen dat belangrijk zou vinden. Daarom startte ze het "Wawweleurke". Wegens plaatsgebrek werden aanvankelijk een 7-tal mensen uitgenodigd, telkens uit een andere straat, om hun wetenswaardigheden te komen vertellen. Dat "Wawweleurke" is intussen uitgegroeid tot een maandelijksse bijeenkomst in de bibliotheek. En dan zijn er steevast een 80-tal bezoekers.

Erfgoed! Zelfs in de voorbije moeilijke maanden was ze nog bezorgd over "het weefgetouw", dat toch ergens een mooie plaats zou moeten krijgen. En waar kan de "Van Eycktentoonstelling" opnieuw onderdak vinden? Het leek alsof zij daar meer moeite mee had dan met haar ziekte.

"Mouche", je hoort nu zelf tot het Maaseiker erfgoed. De "Werkgroep" zal je werk en je nalatenschap koesteren en zo goed mogelijk verder zetten. Velen zullen je goede raad missen, maar vooral je legendarische gastvrijheid. Want wat was het altijd fijn om je te horen zeggen: "Kom bènne. Doot di-jne jas ówt en zèt diech naer. Móste ein tas kóffie?". "Mouche", het ga je goed.

Wist ge?

Dat de heer Jaak Hoedemakers deelnam aan 'Het Groot Dictee der Nederlandse Taal' in Den Haag op woensdag 17 december. Zelf maakte hij zich, gelet op zijn leeftijd en zijn verminderd gehoor, geen illusies maar vond het toch een hele eer om die uitnodiging te ontvangen.

Tijdens dit 25ste Jubileumdictee maakte de kranige, 88-jarige Maaseikenaar, slechts 26 fouten. Het gemiddeld aantal fouten van de BV's bedroeg 23, dat van de BN'ers 31. Op 12 december 2012 won Edward Vanhove, een 34 jarige ambtenaar arbeidsveiligheid uit Maaseik, het 23ste Groot Dictee der Nederlandse Taal. Hij maakte nauwelijks drie fouten.

Canvas.be blokletterde: 'De 88-jarige Jaak Hoedemakers, gepensioneerd OCMW-secretaris uit Maaseik, is de oudste deelnemer ooit. Hij deed al 12 keer mee aan de voorrondes en werd nu eindelijk geselecteerd. Hij was bijzonder blij om deze jubileumeditie te mogen meemaken.'

Van harte gefeliciteerd!



63



We trekken de deur van 2014 achter ons toe en kijken reikhalzend uit naar het nieuwe jaar. We wensen u een heel mooi, gezellig en prettig eindejaar en een prachtig, inspirerend en fascinerend 2015!

64

